

Jessica Sundell

UUSIOPERHEEN PERINNÖNJAKO

Liiketalouden koulutusohjelma
Yritysjuridiikan suuntautumisvaihtoehto
2014

UUSIOPERHEEN PERINNÖNJAKO

Sundell, Janitta Jessica

Satakunnan ammattikorkeakoulu

Liiketalouden koulutusohjelma

Maaliskuu 2014

Ohjaaja: Seppo Anttila

Sivumäärä: 51

Liitteitä:-

Asiasanat: uusioperhe, testamentti, avioehto, testamenttiehdot

---

Suomen lainsäädäntö ei anna perintöoikeutta uusioperheelle ilman yleisjätkisäädöstä eli testamenttia. Tämä opinnäytetyö käsitteli uusioperheen perinnönjakoa, selvittäen mitä eri mahdollisuuksia uusioperheellä on jäämistösuunnittelussa. Opinnäytetyössä on pohdittu myös miten eri toimet, kuten avioehto ja testamentti, vaikuttavat uusioperheen perinnönjakoon. Työ toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena, ja lähdeaineisto koostui lainsäädännöstä ja jäämistöoikeuden kirjallisuudesta.

Uusioperhe ovat yleistynvä perhemalli ja tilastokeskuksen mukaan noin puolet uusioperheen puolisoista on avioliitossa keskenään. Työn tavoitteena oli saada koottua tiivis tietopaketti aiheesta kiinnostuneille, jotta työn luettuaan, lukija osaisi hahmottaa mitä asioita uusioperheen jäämistösuunnittelussa tulisi huomioida.

Perimysjärjestyksen määrää laki ja tarkemmin perintökaari (1965/40). Testamentti on juridisesti ainoa vaihtoehto poiketa tästä lain määräämästä perimysjärjestyksestä. Perintökaari ei anna uusioperheelle minkäänlaista perintöoikeutta ilman testamenttia, joten uudelleen avioituneiden kannalta, se on ainoa keino siirtää omaisuutta haluamalleen taholle, kuten esimerkiksi uuden puolisonsa lapsille tai lapsenlapsille. Ilman testamenttia molempien puolisoitten lakimääräiset perilliset perivät vanhempansa kuten perintökaari säätää. Testamentilla ja testamenttiehdoilla on suuri vaikutus myös puolison perintöoikeuteen ja lesken oikeuteen tehdä oikeustoimia omaisuuden suhteen.

Avioehdolla puoliset voivat vaikuttaa siihen, että omaa omaisuutta ei osituksen myötä siirry kokonaan toiseen sukuharaan. Opinnäytetyössä otettiin esille myös odottamattomien tilanteiden vaikutus perinnönjakoon; äärimmäisessä tapauksessa, avio-oikeuden alaista omaisuutta voi siirtyä lasten kautta jopa entiselle puolisolalle. Työssä käsiteltiin lisäksi perillisten lakiosa oikeutta, lesken oikeutta hallita jäämistöä jakamattomana ja oikeutta olla luovuttamatta tasinkoa kuolleen puolison perillisille.

THE DISTRIBUTION OF ESTATE FOR A BLENDED FAMILY

Sundell, Janitta Jessica

Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Business Administration

March 2014

Supervisor: Anttila, Seppo

Number of pages: 51

Appendices:-

Keywords: blended family, testament, prenuptial agreement, terms of a testament

---

The Finnish law does not give the inheritance right to a blended family without a universal legacy, i.e. a testament. The purpose of this thesis was to study the distribution of estate by clarifying the possibilities of a blended family to plan the administration of an estate. The thesis considered also how different acts, such as a prenuptial agreement and a testament, will influence the distribution of estate. The research was realized using a qualitative method and the source material consisted of legislation and literature on estate laws.

The purpose of the study was to gather a concise information package for those interested in the subject and, consequently, to assist in forming a clear picture of the factors that need to be taken into account when planning the administration of an estate. The order of succession is determined by the law and more precisely the code of inheritance. A testament is juridically the only alternative to deviate from this order of succession. The code of inheritance does not give a blended family any succession rights without a testament.

Without a testament the statutory heirs of both spouses will inherit their parents as regulated in the code of inheritance. The testament and its conditions have a notable influence also on the law of inheritance of the spouse and the right of a widow to perform legal acts concerning the estate. By the prenuptial agreement the spouses have a possibility to prevent the transfer of the estate to a totally different branch of a family in the division. This thesis presented also the influence of unexpected situations on the distribution of estate. Other themes discussed in this thesis were the statutory portion of an inheritance, the widow's rights to administrate the estate in unitary state and to refuse to assign adjustment in the partition of the matrimonial property to the descendants of the deceased spouse.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	6
2 UUSIOPERHE.....	7
2.1 Uusioperheen määritelmä.....	7
2.2 Perhetyypit.....	7
3 OIKEUDESTA PERINTÖÖN JA PERIMYSJÄRJESTYS.....	8
3.1 Perintöoikeus.....	8
3.1.1 Parenteeli periaate.....	9
3.1.2 Toissijaisten perillisten perintöoikeus.....	11
3.1.3 Sijaantulo- oikeus.....	11
3.2 Perimysjärjestys äkillisissä, odottamattomissa tilanteissa.....	12
3.3 Alaikäinen kuolinpesän osakkaana.....	13
3.4 Valtion jäämistösaanto.....	14
4 LAKIOSA JA SEN VAATIMINEN.....	15
4.1 Rintaperillisen lakiosaoikeus.....	15
4.2 Lakiosailmoitus.....	17
4.3 Lakiosaa koskevan ehdon määrittäminen testamentissa.....	17
5 LESKEN ASEMESTA JA OIKEUKSISTA.....	19
5.1 Lesken oikeus hallita jäämistöä jakamattomana.....	19
5.2 Lesken tasinkoetuoikeus.....	20
5.3 Lesken uusi avioliitto.....	20
5.4 Lesken testamenttausvalta.....	20
6 AVIO- OIKEUS.....	21
6.1 Avioliittolaki.....	21
6.2 Ositus.....	22
6.3 Avioehtosopimus.....	24
6.4 Sopimustyytit.....	25
6.4.1 Kokonaan poissulkeva avioehtosopimus.....	25
6.4.2 Toispuolinen, kokonaan poissulkeva avioehtosopimus.....	26
6.4.3 Tiettyyn omaisuuteen kohdistuva avioehtosopimus.....	26
6.4.4 Avioehtosopimus koskien perintönä saatua omaisuutta.....	27
6.4.5 Avioehtosopimus kuoleman ja avioeron varalta.....	28

7 UUDEN AVIOLIITON VAIKUTUS PERINNÖNJAKOON.....	28
7.1 Perintöoikeus uusioperheessä.....	28
7.2.1 Testamentin historiaa.....	30
7.2.2 Yleistä testamentin tekemisestä.....	31
7.2.3 Testamentin voimaantulo ja sijaantulo- oikeus.....	32
7.2.4 Testamentin muotomääräykset.....	33
7.2.5 Testamentin pätemättömyys.....	34
7.2.6 Testamenttausvallan alainen omaisuus.....	35
8 TESTAMENTTITYYPIT.....	36
8.1 Keskinäinen testamentti.....	36
8.2 Keskinäinen, omistusoikeus testamentti.....	37
8.2.1 Testamentin ja avioehdon vaikutus perinnönjakoon.....	38
8.3 Keskinäinen, rajoitettu omistusoikeus testamentti.....	42
8.4 Hallinta- ja käyttöoikeus testamentti.....	42
9 CASE KOLME SISARUSTA - JAKAMATON KUOLINPESÄ JA LESKEN UUSI AVIOLIITTO.....	44
10 POHDINTA.....	48
LÄHTEET.....	51

1 JOHDANTO

Perintöoikeus kuuluu varmasti juridiikan aihealueista niihin haastavimpiin, mutta samalla myös mielenkiintoisimpiin. Aiheena perintöoikeus on vaikea, osaltaan myös raskas, koska kyseessä on aina kuolema ja läheisen ihmisen menetys. Eläessään monen on vaikea ajatella ja pohtia jäämistöoikeudellisia kysymyksiä siitä, mitä jäämistölle tapahtuu ja miten perintö jaetaan kun aika meistä jättää. Lainsäädäntö, josta keskeisin säädös on perintökaari (1965/40), ohjaa vahvasti perinnönjakoa, ja ainoa keino ohjata jäämistöä muualle kuin perintökaaren mukaisen perimysjärjestyksen osoittamalla tavalla, on testamentin tekeminen.

Elämässä on tilanteita jolloin laki ei anna suoraan perintöoikeutta, vaikka samat läheiset olisivat olleet elämässä lähes koko elinkaaren ajan. Tällainen tilanne on esimerkiksi uusioperhe, jossa kaksi perhettä yhdistyy uuden avioliiton myötä. Uusioperheessä on useasti perillisiä molemmilta puolilta ja mahdollisesti vielä uusien puolisoitten kesken saatuja lapsia, joten kuvio ei ole niin yksinkertainen perintöoikeudellisesta näkökulmasta.

Opinnäytetyöni ongelmana on selvittää uuden avioliiton vaikutusta perinnönjakoon, ja pääkysymykset tässä opinnäytetyössä on millä keinoin voidaan vaikuttaa uusioperheen perinnönjakoon sekä tarkastellaan myös mahdollisen avioehdon vaikutusta perintöä jaettaessa. Työn tavoitteena on antaa jäämistöoikeudellisia neuvoja ja ratkaisuja perinnönjakoon edellä mainittuun tilanteeseen liittyen, sekä siihen miten kaksi uutta yhdistyvää perhettä voivat ja miten heidän mahdollisesti kannattaa hoitaa jäämistönsuunnittelu kuolemantapauksen varalta.

Opinnäytetyö rakentuu siten, että lainsäädäntö osuuden on tarkoitus antaa lukijalle peruskäsitteitä perintöoikeudesta ja myös johdatella lukija tilanteeseen, jossa perintö jaetaan perintökaaren määräämän perimysjärjestyksen mukaisesti. Tämän jälkeen, kuvataan ongelma jota lähdetään ratkomaan ja johon pyritään löytämään mahdollisimman hyviä ja monipuolisia ratkaisuja. Lopuksi on koottu yhteenveto siitä, mikä tai mitkä vaihtoehdot ovat uusioperheen jäämistö suunnittelun kannalta parhaimpia vaihtoehtoja.

2 UUSIOPERHE

2.1 Uusioperheen määritelmä

Perinteisen ydinperheen rinnalle on tullut uusioperheen malli, jossa kaksi perhettä yhdistyy perheen äidin ja isän avioiduttua uudelleen. Uusioperhe voi myös käsittää rekisteröidyn parisuhteen perhemallin, eli samaa sukupuolta olevien liiton, ja molempia perhemalleja koskee perintöoikeudellisesta näkökulmasta katsottuna samat säädökset. Laki rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain (2001/ 950) 3 luvun 8 §:n mukaan, parisuhteen rekisteröinti antaa puolisoille samat oikeusvaikutukset kuin avioliitto.

Uusioperheellä tarkoitetaan perhettä jossa on vähintään yksi alaikäinen toisen puolison lapsi. Tilastokeskuksen mukaan, uusioperheitä on 9 % kaikista lapsiperheistä, ja noin puolet uusioperheiden vanhemmista on avioliitossa. Yleisin uusioperhetyyppi on perhe, jossa on äidin tuomia lapsia, ja toiseksi yleisin on perhetyyppi jossa on äidin tuomia lapsia ja perheen yhteisiä lapsia. Uusioperheitä jossa on vain isän tuomia lapsia tai äidin sekä isän tuomia lapsia mutta ei yhteisiä lapsia, on vähiten. Harvinaisin uusioperhetyyppi on perhe jossa on äidin, isän ja yhteisten lasten uusioperhe. Uusioperheeseen voi kuulua myös toisaalla asuvia lapsia, kuten esimerkiksi isän lapset joiden vakituinen osoite on lasten äidin luona. (Tilastokeskuksen www- sivut.)

2.2 Perhetyypit

Suomessa kaikkein yleisin perhetyyppi on lapseton aviopari; peräti 36 % kaikista perheistä oli lapsettoman avioparin perhemalli kun se vielä vuonna 2004 oli aviopari jonka luona asuu jonkin ikäisiä lapsia. Lapsettomien avioparien määrä on ollut kasvussa, ja jos katsoo tilastokeskuksen lukuja, vuosina 1950- 1990, lapsellisten avioparien määrä oli pääsääntöisesti yli puolet; vuosina 1950- 1980 n. 60 % oli lapsellisia aviopareja, kun taas vuodesta 1990, laskusuhdanne tämän perhemallin osalta alkoi ja samalla rinnalle tuli yleisimmäksi perhetyypiksi lapsettoman avioparin perhemalli. (Tilastokeskuksen www- sivut.)

Mielenkiintoista tässä on mielestäni se, että parit suosivat kuitenkin avioliittoa; avoparien perhetyypit niin lapselliset kuin lapsettomatkin, ovat olleet ja ovat edelleen hyvin pieni osa Suomen perhetyypeissä. Tämä on tietenkin perintöoikeudellisesta näkökulmasta hyvä asia, koska aviopuolisot saavat perintökaaren 3 luvun 1 §:n mukaan, perintöoikeuden toisiinsa, mikäli heillä ei ole rintaperillisiä (Tilastokeskuksen [www- sivut](http://www.sivut).)

3 OIKEUDESTA PERINTÖÖN JA PERIMYSJÄRJESTYS

3.1 Perintöoikeus

Perintökaaren 1 luvun 1 §:ssä sanotaan, että ” *peria voi vain se, joka elää perittävän kuolinhetkellä*” ja myös ” *sitä ennen siitetty lapsi, jos tämä sittemmin syntyy elävänä*”. Aikaisemmin, ennen vuotta 1966, perintöön oli oikeutettu kaikki, eli perinnön sai vaikka miten kaukainen sukulainen tahansa, kun se nyt edellä mainitun perintökaaren säädökseen mukaan pysähtyy kolmanteen parenteeliin, eli tätien ja setien ja enojen lapsiin. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että lasta odottavan äidin synnytettyä lapsi elävänä, saa hän perintöoikeuden isänsä omaisuuteen, jos tämä on kuollut ennen lapsen syntymää. Perintöoikeuden saa myös lapsi, jonka isä kuolee ennen hänen syntymää, ja lapsen setä, jolla ei ollut rintaperillisiä, on myös kuollut. Näin syntynyt lapsi perii setänsä. (Norri 2007, 71.)

3.1.1 Parenteeli periaate

Perintökaari (1965/40) määrittää sen 2 luvussa perimysjärjestyksen. Perintökaaren 2 luvun 1 §:n mukaan, lähin perillinen on rintaperillinen. Perinnön saajat on jaettu sukulaissuhteen perusteella *parenteeleihin*, jonka mukaan ensimmäiseen parenteeliin kuuluu rintaperilliset eli lapset. Jos perittävältä ei jäänyt rintaperillisiä, perimysjärjestyksessä seuraavana ovat toisen parenteelin perilliset, jotka perintökaaren 2 luvun 2 §:n mukaan on perittävän vanhemmat ja sisarukset sekä heidän jälkeläisensä. Tähän parenteeliin kuuluu myös puolisisarukset ja heidän jälkeläisensä.

Puolisot perivät toisensa suoraan lain nojalla, ellei heillä ole rintaperillisiä. Avioehdolla ei tässä kohtaa ole vaikutusta; puolison perintöoikeuteen ei vaikuta puolison avio-oikeus toisen omaisuuteen, mutta jos puolisoilla oli avioero hakemus vireillä ja harkinta-aikaa oli vielä jäljellä, perintöoikeutta ei ole. Jos harkinta-aika on umpeutunut, eikä lopullista eroa ole haettu, puolison perintöoikeus palaa. Voitaissiinkin ajatella, että puolisoitten perintöoikeus sijoittuu ensimmäisen ja toisen parenteelin ”väli-maastoon”. (Norri 2007, 80.)

Kolmanteen eli viimeiseen parenteeliin kuuluu, perintökaaren 2 luvun 3 §:n mukaan isovanhemmat ja heidän lapsensa. Jos isovanhemmilta ei ole jäänyt lapsia, ja he ovat itse kuolleet, mutta heiltä on jäänyt perillisiä muusta avioliitosta, saavat nämä perintökaaren 2 luvun 3 §:n 3 momentin mukaan vainajan osan. Toisin sanoen, perintö ”hyppää” tällöin kokonaan toiseen sukuhaaraan, mutta tällainen tilanne on uskoakseni oikeassa elämässä melko harvinaista.

Tällainen ”hyppäys” tapahtuu myös silloin kun lapsettomalta pariskunnalta leski kuolee; jos perillisiä ei ole lesken sukuhaarassa, eli ensimmäiseen, toiseen tai kolmanteen parenteeliin kuuluvia perillisiä, perinnön saa ensiksi kuolleen puolison toiseen parenteeliin kuuluvat sukulaiset, eli ensiksi kuolleen puolison vanhemmat tai sisarukset. Kolmannella parenteelilla ei ole tässä tapauksessa perintöoikeutta. Lesken pesän perii kokonaisuudessaan ensiksi kuolleen puolison perilliset, riippumatta siitä, onko pesän omaisuus avio-oikeuden alaista vai ei, tai onko leski kenties saanut omaisuutta kolmannelta taholta. (Aarnio & kangas 2009, 121 -122, Norri 2007, 85.)

Molempien puolisoitten sukuhaaralla on siis mahdollisuus periä ja saada haltuunsa sellaista omaisuutta mistä he eivät ole ollenkaan tietoisia ja sellaisten henkilöiden omaisuutta, keiden kanssa he eivät olisi elämänsä aikana olleet missään tekemisessä. Näin ollen jos suvussa on sellaista omaisuutta jonka ei halua siirtyvän missään nimessä puolison sukuhaaraan, kannattaa testamentin tekoa harkita sellaiselle henkilölle jolle toivoisi omaisuuden siinä tapauksessa menevän. (Aarnio & kangas 2009, 121-122, Norri 2007, 85). Muut kuin edellä mainitut sukulaiset eivät perintökaaren 2 luvun 5 §:n mukaan peri, eli perimysjärjestys pysähtyy serkkuihin.

Esimerkki 1.

Pekka Perittävä kuolee, ja hänen rintaperillisiä ovat Minna, Tiina ja Timo. Perheen äiti, Liisa, on menehtynyt sairauden johdosta jo vuosia aiemmin, eikä Pekalla ole muita perillisiä elossa kuin omat lapset. Pekan perintö jakautuu Minnan, Tiinan ja Timon kesken.

Esimerkki 2.

Oletetaan, että Pekalla, olisi elossa yksi sisar, Maija, sekä edellisessä esimerkissä esiin tulleet lapset, eli rintaperilliset, Minna, Tiina ja Timo, Pekan perintö jakautuu silti Pekan lasten kesken, koska he ovat perimysjärjestyksessä ensimmäisenä. Jos Pekka olisi halunnut jättää sisarelleen Maijalle jotain, olisi hänen tullut laatia siitä testamentti.

Esimerkki 3.

Oletetaan, että samaisella Pekalla, olisivatkin elossa rintaperilliset Minna ja Tiina, sekä sisar Maija, mutta Timo olisi kuollut, jolta olisi jäänyt kaksi aikuista lasta, Aapo ja Aleks. Pekan perintö jakautuu tällöin Minnan, Tiinan sekä Aapon ja Aleksin kesken, jotka saavat kuolleen Timon osuuden. Jos Timolla ei olisi ollut perillisiä, olisivat Minna ja Tiina saaneet koko Pekan perinnön. Maija sisar ei edelleenkään saa veljensä jäämistöstä ilman testamenttia mitään.

Esimerkki 4.

Jos Pekan vaimo, Liisa, olisi elossa, ja Pekalla ja Liisalla, ei olisi ollut lapsia, Minnaa, Tiinaa ja Timoa, mutta Pekalla olisi elossa sisar Maija, jakaantuisi perintö seuraavalla tavalla: Pekka perisi Liisan, ja Liisa Pekan tämän kuoltua. Jos Pekka kuolee ensin, ja Liisa jää leskeksi, niin Liisan kuoltua, Pekan sisar, Maija perii Pekan jäämistön. Koska Liisalla ei ole ensimmäiseen, toiseen tai kolmanteen parenteeliin kuuluvia perillisiä, eikä Liisalla ole laadittu testamenttia, menee myös Liisan jäämistö Pekan sisarelle Maijalle, koska Maija on toiseen parenteeliin kuuluva toissijainen perillinen.

3.1.2 Toissijaisten perillisten perintöoikeus

Toissijaisia perillisiä ovat perintökaaren 3 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan perittävän vanhemmat ja sisarukset ja heidän jälkeläiset. Toissijaisiksi perillisiksi nimetään myös ensiksi kuolleen puolison *toiseen parenteeliin* kuuluvia perillisiä. Kolmannen parenteelin perilliset eivät ole toissijaisia perillisiä ensiksi kuolleen puolison jälkeen. Perittävä voi asettaa toissijaisen perillisen asemaan kenet tahansa laatimalla tämän hyväksi testamentin. Huomioitavaa on että toissijaiset perilliset ovat vasta lesken kuolinpesän osakkaita, eli heidän oikeuttaan jäämistöön toteutetaan vasta lesken kuoltua. (Aarnio & Kangas 2009, 119- 120.)

3.1.3 Sijaantulo- oikeus

Sijaantulo -oikeudesta puhutaan silloin, kun perintökaaren 2 luvun 1 §:n ensisijainen perillinen, eli rintaperillinen on kuollut, jolloin hänen jälkeläinen eli lapset, perivät hänelle kuuluvan perintöosuuden. Sijaantulo- oikeus on rajaton, eli jos rintaperillisen lapsi on myös kuollut, tulee hänen sijaansa hänen rintaperillinen. Sijaantulo jatkuu niin kauan kuin jälkeläisiä on elossa. Oikeuskirjallisuudessa rintaperillisestä käytetään nimitystä *primääriperillinen* ja sijaan tulevasta jälkeläisestä *sekundääriperillinen*. Sijaantulo- oikeus perustuu puhtaasti sukulaissuhteeseen. Näin ollen, esimerkiksi tilanteessa jossa vanhemmat kuolevat, mutta isovanhemmat ovat elossa, lapsenlap-

sella on oikeus omien vanhempien kuoltua, vaatia heille kuuluvaa lakiosaa isovanhempien jäämistöstä. (Aarnio & Kangas 2009, 75 -76.)

Sijaantulo- oikeutta voidaan käyttää myös kanne asioissa, tästä esimerkkinä korkeimman oikeuden päätös vuodelta 1995:

KKO 1995: 62

Aviomies oli 12.11.1991 myynyt kiinteistön jolla sijaitti parin yhteisenä kotina käytetty asunto. Pari oli asunut erillään ja aviovaimo oli muuttanut vanhustentaloon 7.11.1990 mutta avioeroasia ei ollut vireillä missään vaiheessa. Aviovaimo kuoli 26.12.1991, eikä ollut nostanut kannetta kiinteistön myynnistä. Puolisoiden lapset saivat tiedon kaupasta perunkirjoituksessa 12.3.1992, ja panivat vireille kanteen 27.5.1992 ja 29.5.1992 jolla vaativat kauppaa julistettavan pätemättömäksi, vedoten siihen ettei heidän äitinsä olisi antanut suostumustaan kiinteistön myyntiin. Korkein oikeus katsoi että perillisillä oli oikeus nostaa kanne kuollen äitinsä puolesta, ja koska kanne oli nostettu laissa määrätyn kolmen kuukauden määräajassa, korkein oikeus julisti kaupan pätemättömäksi ja kumosi ostajalle tilaan myönnetyn lainhuudon. (Norri 2007, 30.)

3.2 Perimysjärjestys äkillisissä, odottamattomissa tilanteissa

”Jos niin onnettomasti käy, että ne, jotka ovat toistensa perillisiä, kuolevat sotaan, vedenvaaraan, ruttoon, tahi muuhun sellaiseen, eikä tiedetä kuka jäljemmäksi on elänyt, periköön kunkin hänen lähimmät sukulaisensa”. Vanhaa, 1700- luvun lain- säädäntöä sovellettiin ennen vuotta 1966 kuolleita henkilöitä, ja sovelletaan vieläkin jos kuolinpesä on jakamatta. (Aarnio 2009, 63; Norri 2007, 71.)

Tilanteessa jossa ei voida määrittää tarkkaa kuolinhetkeä, sovelletaan seuraavaa perintökaaren 1 luvun 2 §:n säädöstä: *” Jos perillinen on kuollut, eikä voida todistaa, että hän on elänyt perittävän jälkeen, katsottakoon hänen kuolleen ennen perittävää”.* Tämä edellä mainittu lainkohta, kuten myös edellä esitetty vanhan, 1734 lain- säädännön teksti, tulee sovellettavaksi esimerkiksi onnettomuustilanteessa, jossa per-

he menehtyy samanaikaisesti, eikä voi tarkalleen tietää kenenkin kuolinhetkeä. Perinnön saavat silloin lähimmät sukulaiset. (Aarnio & Kangas 2009, 63.)

Tällainen traaginen tilanne, voi olla hyvinkin sekava perintöoikeudellisesta näkökulmasta, mutta sitä, kuka perii ja kenet, voi helpottaa seuraava ajatus; jos esimerkiksi perheen vanhemmat, ja kaksi rintaperillistä menehtyy samanaikaisesti, jakautuu perintö kunkin perittävän sukulaissuhteen perusteella. Jos perheen isällä oli elossa sisaria, perivät nämä hänet, äidillä taas olisi ollut elossa vain omat vanhemmat, perivät nämä hänet ja rintaperillisen eli perheen lapsen perii tämän kolmannen parenteelin sukulainen, eli isovanhemmat ja heidän jälkeläisensä koska he ovat seuraavana perimysjärjestyksessä omien vanhempien jälkeen. Toisin sanoen, perheen äidin vanhemmat perivät oman lapsensa osuuden sekä saavat osuuden myös lapsenlapsensa kuolinpesästä, jos tällä ei ole muita sisaruksia. Perhe ei menehtyessään samanaikaisesti, ”*peri perheen sisällä toisiansa*”, vaan perintö jakautuu lähimpien perillisten kesken. (Aarnio & Kangas 2009, 64- 65.)

Testamenttiin voidaan sisällyttää ns. onnettomuuslauseke, jolla voidaan varmistaa perinnön jakautuminen haluamalleen taholle äkillisessä ja odottamattomassa tilanteessa. Uusioperheessä kyseeseen voisi tulla tilanne jossa perheen mies, vaimo, lapsi sekä vaimon lapsi edellisestä liitosta, menehtyvät traagisesti siinä järjestyksessä, että mies kuolee ensin, sitten, parin yhteinen lapsi, jonka jälkeen perheen äiti ja viimeisenä äidin lapsi edellisestä avioliitosta. Perinnön saa ilman testamenttia silloin äidin entinen puoliso joka perii lain nojalla oman lapsensa. (Norri 2010, 200.)

3.3 Alaikäinen kuolinpesän osakkaana

Alaikäiselle pesänosakkaalle voidaan jossain tilanteissa tarvita edunvalvoja. Tämä riippuu siitä, onko alaikäisen holhooja itse saman kuolinpesän osakas; jos perheen toinen vanhemmista kuolee, niin edunvalvoja tarvitaan ristiriitaisen tilanteen välttämiseksi, koska eloonjäänyt pesän osakkaana valvoo tällöin omia etujaan. (Norri 2007, 415.)

Esimerkki 1.

16- vuotiaan Nikon isä, Petteri menehtyy auto-onnettomuudessa, ja pian tämän jälkeen, Petterin isä, 85- vuotias Niilo kuolee sairauteen. Niko, on tällöin isänsä kuolinpesän osakas, ja tarvitsee siihen edunvalvojan, mutta on myös isoisänsä kuolinpesän osakas Petterin *sijaantulo* perillisenä. Tähän ei tarvita edunvalvojaa koska Nikon äiti, Nina, ei ole edesmenneen, isoisä Niilon pesän osakas. (Norri 2007, 415.)

Täytyy huomioida että jos esimerkin isoisä olisi tehnyt testamentin miniänsä, Ninan, hyväksi, tarvittaisiin Nikolle edunvalvoja, koska silloin Nina on myös Niilon kuolinpesän osakas. Perintökaaren 18 luvun, 1 §:n mukaan, kuolinpesänosakkaita ovat perilliset, yleisjälkimmäisten saajat ja eloonjäänyt puoliso, ainakin ositukseen asti. Puoliso on osituksen jälkeen myös perillisasemassa, jos hänen hyväkseen on laadittu yleisjälkimmäinen, eli testamentti.

3.4 Valtion jäämistösaanto

Perintökaaren 5 luvun 1 §:n mukaan, valtion jäämistösaanto tapahtuu silloin, kun perittävältä ei ole jäänyt ollenkaan omia perillisiä, tai niin kuin aiemmin jo totesimme, jos lapsettomalta pariskunnalta ei ole jäänyt ensiksi kuolleen puolisonkaan jälkeen toiseen parenteelin kuuluvia perillisiä tai leskeltä ei ole jäänyt perillisiä, mutta ensiksi kuolleelta vastaavasti on. Ensiksi kuolleen puolison perillisten oikeus periä leski, tuli voimaan 1.9.1983. Sitä ennen pesä meni suoraan valtiolle. (Norri 2007, 88.)

4 LAKIOSA JA SEN VAATIMINEN

4.1 Rintaperillisen lakiosaoikeus

Lakiosa on ollut tuntematon oikeus pitkään, ja saikin vahvistuksen vasta vuonna 1951 voimaan tulleen lakiosajärjestelmän myötä. Sitä ennen, ns. lakiosan korvasi järjestelmä, jonka mukaan maaseuduilla perityn maan luovutus ja testamenttaaminen oli kielletty. Maanomistaminen silloin, toi valtaa ja sen tähden sitä oli suojattava ulkopuolisilta vaatimuksilta. Maasta ei kuitenkaan ollut hyötyä kaupunkilaisille, näin syntyi maalais- ja kaupunkioikeus, jonka myötä lakiosa oli kaupunkiporvaristoa varten tehty suojaosuus; tiettyä osaa jäämistöstä ei saanut testamentata. (Aarnio & Kangas 2008, 9- 10.)

Lakiosalla tarkoitetaan perintökaaren 7 luvun 1 §:n mukaan, rintaperillisen, ottolapsen ja tämän jälkeläisen oikeuteen saada puolet lakimääräisen perintöosan arvosta. Perintökaaren 7 luvun 5 §:n 1 momentin mukaan, lakiosaa ei saa loukata ja sellainen testamentti jolla yritetään estää rintaperillisen lakiosan saanti jäämistöstä, on tehoton. Jos kuitenkin testamentin saaja luovuttaa lakiosaa vastaavan osuuden perillisille, on testamentti tällöin tehokas eli se täyttää tällöin lain asettamat kriteerit. Jos kyseessä on lakiosaa koskeva loukkaus, on perillisen perintökaaren 5 §:n 3 momentin mukaan, kuuden kuukauden kuluessa siitä kun testamentti on annettu tiedoksi, ilmoitettava lakiosavaatimus testamentinsaajalle.

Esimerkki 1.

Pirjo Perillinen perivät yhdessä veljensä Paavon kanssa, kuolleen äitinsä, Bertan jäämistön, jonka arvo on 100 000 euroa. Isä Pertti on vielä elossa. Oletetaan, että puolisoilla on avio- oikeus toistensa omaisuuteen. Pertillä on omaisuutta myös 100 000 euron edestä. Pirjon ja Paavon osuus perittävästä omaisuudesta on 50 000 euroa, eli 25 000 euroa kummallekin. Koska lakiosa on tästä puolet, on Pirjon lakiosa silloin 12 500 euroa.

Esimerkki 2.

Sisarukset, Mikko, Seppo, Kaisa ja Kaarina, perivät isänsä jäämistön, jonka arvo on 150 000 euroa. Perheen äiti on elossa, ja oletetaan että puolisoilla on avio- oikeus toistensa omaisuuteen. Koska lakiosan suuruus on perittävästä omaisuudesta puolet, eli tässä tapauksessa 75 000 euroa, jaetaan se neljään osaan, jolloin jokaisen sisaruk- sen lakiosan suuruudeksi muodostuu 9375 euroa.

Esimerkki 3.

Viisi sisarta perii äitinsä jäämistön, johon kuuluu suuri kartano meren läheisyydessä, sekä kesämökki, ja muuta varallisuutta, johon kuuluu mm. äidin talletukset ja ar- voesineet. Isä on elossa, ja oletetaan että puolisoilla on avio-oikeus toistensa omai- suuteen. Perittävän omaisuuden yhteenlaskettu säästö on yhteensä 700 000 euroa. Kun omaisuus jaetaan kahtia, saadaan 350 000 euroa, josta sisarusten lakiosaksi muodostuu näin ollen 35 000 euroa.

4.2 Lakiosailmoitus

Lakiosaa koskeva vaatimus, eli *lakiosailmoitus*, on tehtävä testamentinsaajalle kuuden kuukauden kuluessa siitä kun testamentti on annettu tiedoksi. Ilmoitus tulee tehdä todisteellisesti. Jos testamentinsaaja on läsnä perunkirjoitustilaisuudessa, voi perillinen tehdä lakiosailmoituksen samassa tilaisuudessa, jolloin tehdään myös merkintä perukirjaan että vaade lakiosasta on esitetty. Testamentin saajalta on hyvä saada kirjallinen tosite siitä, että lakiosailmoitus on tehty ja hän on saanut siitä asianmukaisen tiedon. Pelkkä perukirjaan merkitseminen ei kuitenkaan täytä lain asettamaa vaatimusta todistettavuudesta, vaan vaatimus on täytynyt tulla testamentinsaajan tietoon siten, että se pystytään myös myöhemmin todistamaan. (Aarnio & Kangas 2009, 914- 915.) Rintaperillinen voi myös menettää oikeutensa lakiosaan, jos hän ei tee lakiosailmoitusta testamentinsaajalle perintökaaren 7 luvun 5 §:n mukaisesti, eli esitä lakiosavaatimusta todisteellisesti.

Jos lakiosavaatimusta ei tehdä perunkirjoitustilaisuudessa, täytyy se tehdä haastemiehen välityksellä. Jos perillinen ei tästä huolimatta saa lakiosa osuuttaan jäämistöstä, on hänen nostettava asiasta kanne käräjäoikeuteen. Mikäli testamentin saajia on useampia, lakiosailmoitus on tehtävä jokaiselle erikseen. Kuuden kuukauden määräaika, koskee testamentin saajaa kohtaa esitettävää lakiosailmoitusta. Jos lakiosavaade koskee lahjoitusta, tai ylisuurta henkivakuutus summaa, lakiosailmoituksella ei ole määräaikaa, mutta se on tehtävä viimeistään perinnönjakotilaisuudessa. (Aarnio & Kangas 2009, 913- 915.)

4.3 Lakiosaa koskevan ehdon määrittäminen testamentissa

Puolisoiden kesken hyvin yleistä on että testamentteihin liitetään toivomus, ettei rintaperillinen tee lakiosailmoitusta lesken eläessä, vaan jäämistö jaetaan kokonaisuudessaan vasta lesken kuoltua. Tämä toivomus ei kuitenkaan ole oikeudellisesti sitova, vaan rintaperillinen voi esittää lakiosaa koskevan vaateen testamentin saajalle perintökaaren 7 luvun 5 §:n mukaisesti. Perittävä voi pitää myös huolen rintaperillisen oikeudesta saada lakiosa siten, että hän asettaa ehdon testamentinsaajalle lakiosan täyttämiseksi. Ehtona voi olla esimerkiksi määräaika mihin mennessä testamentinsaajan

on toimitettava lakiosa osuus rintaperilliselle, muutoin testamentti raukeaa. Ehdon asettaminen turvaa lakiosaperillistä, ja sillä estetään mielestäni turhat oikeustoimet tuomioistuimessa, jotka vain pitkittävät lakiosan maksamista ja aiheuttavat näin myös turhia oikeudenkäynti kustannuksia osapuolille. (Aarnio & Kangas 2009, 916-917.)

Perittävä voi kuitenkin testamenttia laatiessa sisällyttää siihen myös päinvastaisen ehdon; ehdon, että jos rintaperillinen vaatii lakiosaansa lesken eläessä, menettää hän oikeuden loppuun perintöön. Harri Kontturi on nimennyt tämän kirjassaan ”Saisiko olla yksi testamentti?”, ”*miniä ja vävy*”- pykäläksi, siksi koska useimmiten perinnönjaossa perittävän lasten puoliset näyttelevät suurta osaa lakiosavaateessa; vävyillä ja miniöillä on Kontturin mukaan monesti jo mielessään sijoituskohteet tuleville perintörahoille. (Kontturi 17- 18.)

Esimerkki 1.

Jos rintaperillisen lakiosaosuus olisi 25 000 euroa kahden sisaruksen 100 000 euron perinnöstä, toisen tehdessä lakiosavaatimuksen, ja toisen ei, saisi lakiosa vaateen tekijä perinnöksi yhteensä 25 000 euroa eikä muuta, ja toinen sisarus, joka ei vaatinut lakiosaansa, saisi yhtensä 75 000 euroa eli myös lakiosaa vaatineen sisarensa osuuden. Näin silloin, jos testamentissa on nimetty ehto, jonka mukaan, lakiosaa vaativa rintaperillinen ei saa vaatiessaan lakiosaansa, loppua osuuttaan jäämistöstä.

Esimerkki 2.

Leena ja Vihtori Villikaisen jäämistön yhteenlaskettu säästö on 180 000 euroa, ja he ovat testamentissaan esittäneet toiveen, ettei lakiosavaadetta esitettäisi leskelle ensimmäiseksi kuolleen puolison jälkeen. Leenan kuoltua äkillisesti, tyttäret, Maiju, Minna, Mona ja Merja, haluavat kunnioittaa vanhempiansa tahtoa, mutta poika, Viljami, haluaa lakiosansa heti. Lesken, eli Vihtorin osuus on avio- oikeuden nojalla puolet, eli 90 000 euroa, joten kunkin lapsen perintöosuus on tällöin 18 000, lakiosan ollessa 9000 euroa. Viljamin vaatiessa lakiosaansa, on hänen perintöosuutensa näin ollen 9000 euroa, jolloin loppu, 81 000 jaetaan neljän siskoksen kesken. Neljä ssa-

rusta saa tällöin kukin 20 250 euroa. Jos Viljami ei olisi vaatinut lakiosansa, olisi hänen osuutensa ollut 9000 euron sijaan 18 000 euroa.

5 LESKEN ASEMASTA JA OIKEUKSISTA

5.1 Lesken oikeus hallita jäämistöä jakamattomana

Leskellä on perintökaaren 3 luvun 1a §:n mukaan, hallintaoikeus kuolleen puolison jäämistöä kohtaan. Perintökaaren mukaan puoliso saa pitää jäämistön jakamattomana hallinnassaan, ellei rintaperillisten jakovaatimuksesta muuta johdu.

Lesken asema riippuu siitä, jäikö ensiksi kuolleelta puolisolta rintaperillisiä vai ei; Jos rintaperillisiä ei jäänyt, perii leski kokonaan ensiksi kuolleen puolison jäämistön, ja leskestä tulee tällöin yksin kuolleen puolison kuolinpesän osakas. Jos taas rintaperillisiä jäi, on leskellä tällöin oikeus hallita kuolleen puolison jäämistöä jakamattomana, joka käytännössä tarkoittaa sitä, että lesken ei tarvitse jakaa jäämistöä, ellei rintaperillinen niin vaadi. Jos rintaperillinen vaatii jakoa, lesken hallintaoikeus rajoittuu yhteiseen kotiin ja asuinirtaimistoon. Hallintaoikeuden omaavalle leskelle esimerkiksi rintaperillisen lakiosavaade voi tuottaa ongelmia; jos leskellä on yhteisen kodin lisäksi muuta, lakiosan täyttävää kiinteää omaisuutta, joutuu hän rintaperillisen niin vaatiessa myymään sen jotta saa maksettua lakiosaa vastaavan summan rintaperilliselle. (Aarnio & Kangas 2009, 112- 113, Kontturi 2011, 15- 16.)

5.2 Lesken tasinkoetuoikeus

Lesken *tasinkoprivilegisäännös*, eli tasinkoetuoikeus, tarkoittaa sitä että lesken ei tarvitse luovuttaa varakkaampana osapuolena tasinkoa ensiksi kuolleen perillisille. Jos leski haluaa käyttää tasinkoetuoikeuttaan, on hänen ilmoitettava siitä viimeistään perunkirjoituksessa, koska se on merkittävä perukirjaan; mikäli merkintää ei tehdä, verotetaan leskeä, aivan kuten hän olisi luovuttanut tasinkoa ensiksi kuolleen perillisille. Lesken kannalta tämä on erityisen tärkeää. Jos puolisoilta puuttui avio-oikeus toistensa omaisuuteen, tasinkoetuoikeutta ei luonnollisestikaan käytetä, koska kumpikin pitää tällöin oman omaisuutensa. (Aarnio & Kangas 209, 331.)

5.3 Lesken uusi avioliitto

Jos leski solmii uuden avioliiton pian leskeksi jäätyään, ei lesken oikeus hallita jäämistöä jakamattomana poistu, eli uusi liitto ei heikennä siinäkään tapauksessa lesken vähimmäissuojaa. Tämä voi tietenkin aiheuttaa ikäviä tilanteita lesken ja kuolleen puolison perillisten kesken. Rintaperilliset voivat jokainen itsenäisesti tietenkin vaatia pesän jakoa lesken eläessä, ja saman oikeuden omaavat myös yleistestamentin ja legaatien saajat. Lesken vähimmäissuoja turvaa kuitenkin leskelle sen että testamenttia tai legaattia ei voida täyttää, jos pesässä ei ole muuta varallisuutta kuin puolisoitten yhteisenä kotina käytetty asunto ja tavanmukainen asuinirtaimisto. Leski voi myös kieltäytyä oikeudestaan hallita jäämistöä jakamattomana, jolloin luopuminen tehdään joko ennakkoluopumisena perittävän eläessä tai jälkiluopumisena perittävän kuoltua perunkirjoitus tilaisuudessa. (Aarnio & Kangas 2009, 117.)

5.4 Lesken testamenttausvalta

Leski saa käyttää ja vuokrata hallinnassaan olevaa omaisuutta, sekä nauttia sen tuotosta ja tulosta. Leski ei saa luovuttaa jäämistöomaisuutta kolmannelle, ilman erityistä perustetta, eikä luovuttaa omaisuutta myöskään velan pantiksi. (Aarnio & Kangas 2009, 118.) Perintökaaren 3 luvun 1 §:n 2 momentissa säädetään ensiksi kuolleen puolison perillisten oikeudesta perintöön ja testamenttauksen rajoituksesta. Säädök-

sen mukaan eloonjäänyt puoliso ei saa testamentata omaisuutta, joka kuuluu ensiksi kuolleen puolison perillisille. Jos leski pitää jäämistöä jakamattomana hallinnassaan, ei hän saa laatia testamenttia myöskään siitä osuudesta mikä kuuluu hänelle. Hallintaoikeus päättyy lesken kuoltua (Aarnio & Kangas 2009, 118).

6 AVIO- OIKEUS

6.1 Avioliittolaki

Avioliittolain (234/1929) 2 luvun 35 §:n mukaan, aviopuolisoilla on avio- oikeus toisen omaisuuteen. Avio- oikeus ilmenee niin, että puoliset saavat puolet yhteisestä omaisuudesta, oman omaisuuden lisäksi tasingon, jos on vähemmän omistava puoliso. Jäljempänä, taulukossa 1. tulee selkeämmin esille mitä avio- oikeus käytännössä tarkoittaa. Toisen puolison kuollessa, tämä oikeus lankeaa kuolleen puolison perillisille. Avioliittolain 2 luvun 35 §:n 2 momentissa, määrätään kuitenkin että puolisoilla ei ole oikeutta sellaiseen omaisuuteen eikä sen sijaan tulevaan omaisuuteen, josta on määrätty erikseen testamentilla, lahjakirjassa tai avioehtosopimuksessa. Avioehtosopimusta ja sen vaikutusta avio- oikeuteen, käsitellään tarkemmin jäljempänä.

Puolisoiden tulee myös avioliittolain 37 §:n mukaan huolehtia avio- oikeuden alaisesta omaisuudesta siten, ettei se *”aiheettomasti vähene toisen puolison vahingoksi”*. Osituksessa toteutetaan avio- oikeus, ja jos puolisoilla on avio- oikeus toistensa omaisuuteen, on kuolleen puolison perillisillä avioliittolain 85 §:n mukaan, oikeus vaatia ositusta toimitettavaksi heidän ja eloonjääneen puolison välillä. Sama oikeus koskee myös eloonjäänyttä puolisoa, eli leskeä.

6.2 Ositus

Puolison kuollessa, ositus, josta oikeuskirjallisuudessa monesti puhutaan *jäämistö-ositus*, on hyvä toimittaa puolison kuoleman jälkeen heti; tällöin leski tietää mikä kuuluu hänelle, ja mikä ensiksi kuolleen puolison perillisille. Itse perinnönjakoa ei tarvitse tehdä, mutta ositus helpottaa lesken elämää siten, että hän voi määrätä omasta omaisuudestaan esimerkiksi testamentilla eteenpäin. Jos ositus jää tekemättä usean vuoden ajaksi, voi se pahimmassa tapauksessa hankaloittaa lesken elämää monin eri tavoin mitä leski ei ehkä ole edes tullut ajatelleeksi. (Kontturi 2011, 150- 156.)

Osituksessa, puolisoitten omasta ja yhteisestä omaisuudesta tulee laskea avioliittolain 99 §:n mukaan omaisuuden säästö, johon avio- oikeus kohdistuu. Omaisuuden säästö saadaan siten, että kummankin puolison omaisuuden arvosta vähennetään velat, niin yksityiset kuin yhteisetkin, jolloin jäljelle jäävä summa on puolisoitten avio- oikeuden alaista omaisuutta joka jaetaan avioliittolain 100 §:n mukaan puoliksi, ellei muusta johdu. Osituksessa perittävälle tuleva avio-osa määrää rintaperillisen ja lesken oikeuden jäämistöön (Aarnio & Kangas 2009, 115).

Perintökaaren 3 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan, eloonjäänyt puoliso ei saa määrätä testamentilla siitä omaisuudesta joka on ensiksi tuleva kuolleen puolison perillisille.

Esimerkki 1:

Kaisan ja Kallen avioliitto päättyy Kallen kuolemaan. Heillä on myös yhteisiä lapsia. Kaisa on eläinrakas, ja haluaisi kovasti lahjoittaa pienen summan omasta omaisuudestaan hylättyjen koirien ja kissojen säätiölle. Vaikka Kaisa sureekin kovasti edesmennyttä puolisoaan, haluaa hän suorittaa omaisuuden osituksen, jotta hän olisi selvillä siitä, millaisen summan hän pystyy säätiölle lahjoittamaan.

Kaisalla ja Kallella on yhteinen omakotitalo, jonka arvo on 200 000 euroa, auto oli Kallen nimissä, jonka arvon on 20 000 euroa sekä heillä oli yhteinen kesämökki jonka arvo on määritelty kutakuinkin 100 000 euron arvoiseksi josta velkaa on vielä 50 000 euroa. Tämän lisäksi, Kaisan on perinyt vanhemmiltaan omaisuutta, johon aviopuolisolla ei ole oikeutta.

Kaisalla on avio- oikeudesta vapaata omaisuutta, jonka arvo 50 000 euroa. Kalle omistaa myös 15 000 arvoisen veneen joka on kokonaan hänen nimissä. Velkaa tästä on jäljellä 5000 euroa. Pankkitilillä Kaisalla on 2000 euroa, säästöjä on 3000 euroa. Kallen kuolinpäivän saldo oli 5000 euroa. Yhteistä velkaa heillä on jäljellä talosta 80 000 euroa, ja Kallella oli autosta 7 000 euroa. Koti-irtaimiston arvo n. 5000 euroa. Kaisalla ja Kallella ei ole avioehtosopimusta, eli heillä on avio- oikeus toistensa omaisuuteen.

Kaisan ja Kallen osituslaskelma olisi seuraavanlainen:

Kaisan omaisuus		Kallen omaisuus	
omakotitalo	100 000	omakotitalo	100 000
kesämökki	50 000	kesämökki	50 000
perintö/ AO vapaa	50 000	auto	20 000
säästöt	1500	vene	15 000
pankkitili	2 000	pankkitili	5 000
koti-irtaimisto	2 500	koti- irtaimisto	2 500
	156 000		192 500
Velat	40 000	Velat	40 000
	25 000		25 000
	91 000		7 000
			5 000
			115 500

Taulukko 1. Omaisuuden ositus.

Puolisoiden omaisuuden yhteenlaskettu säästö on 206 500. Koska Kaisalla ja Kallella oli avio- oikeus toistensa omaisuuteen, tulee Kallen perillisten luovuttaa Kaisalle tasinkoa 12 500, jotta Kaisan avio- oikeus toteutuu. Kaisa toisin sanoen ”nappaa” avio- oikeuden nojalla osan Kallen omaisuudesta. Näin Kaisan ja Kallen varallisuus on jaettu kuten avioliittolaki edellyttää sen 2 luvun 35 §:ssä, eli molemmat saavat puolet toistensa omaisuudesta avio- oikeuden nojalla.

Jos tilanne olisi ollut päinvastainen, eli Kaisa olisi ollut varakkaampi, Kaisa olisi voinut käyttää omaisuuden osituksessa lesken *tasinkoprivilegi* oikeutta, ja olla luovuttamatta tasinkoa ensiksi kuolleen puolison perillisille, ellei hän itse niin halua.

Kaisan tulisi siinä tapauksessa ilmoittaa vetoavansa tasinkoetuoihteensa Kallen perunkirjoitus tilaisuudessa, koska muutoin perintöverotus määrätään maksettavaksi siten, kuin Kaisa olisi luovuttanut omaisuuttaan Kallen perillisille. (Aarnio & Kangas 2009, 331.)

6.3 Avioehtosopimus

Avioliittolain (234/1929) 35 §:n mukaan, puoliset saavat avio-oikeuden nojalla, puolet yhteisen omaisuuden säästöstä, liiton päätyttyä eroon. Toisen puolison kuollessa, avio-osaan saa oikeuden kuolleen puolison perilliset. Niin kuin edellä tuli jo esille, puolison kuollessa, perillisten perintö oikeus kohdistuu nimenomaan avio- oikeuden alaiseen omaisuuteen, joka määritellään osituksessa ennen perinnönjakoa. Perintökaaren 23 luvun 1 §:n mukaan, naimisissa olevien puolisoitten kesken on toimitettava omaisuuden ositus ennen kuin perinnönjako voidaan toimittaa.

Avioehto on sopimus, jolla puoliset voivat määrittää mihin omaisuuteen puolisoilla on avio- oikeus liiton päätyttyä eroon tai toisen puolison kuolemaan. Avio- oikeus voidaan sulkea pois joko osittain tai kokonaan. Avioehtosopimuksella voidaan siksi määrittää halutessaan vain tietty avio- oikeuden alainen omaisuus pois; kuten vaikka perheen sukutila tai muu omaisuus arvokas omaisuus, jonka puoliso haluaa säilyttää omassa sukuhaarassaan. (Maistraatin [www- sivut](#).)

Avioehtosopimus tehdään kirjallisesti, ja se tulee todistaa oikeaksi kahden esteettömän todistajan toimesta. Sopimus tulee päivätä, allekirjoittaa ja toimittaa maistraattiin rekisteröitäväksi, jolloin se saa lainvoiman. Avioehtosopimusta laadittaessa on syytä kääntyä lakiasiantuntijan puoleen, jotta sopimus tulee tehtyä oikein, ja että sen mahdollisessa soveltamisessa ei tule aikanaan vastaan yllätyksiä. (Maistraatin [www- sivut](#).)

6.4 Sopimustyytit

6.4.1 Kokonaan poissulkeva avioehtosopimus

Molemmin puolinen, kokonaan poissulkeva avioehto, sulkee nimensä mukaisesti molemmat puoliset pois avio- oikeuden alaisesta omaisuudesta; kumpikaan puoliso ei saa ero tilanteessa mitään toisen puolison omaisuudesta. Kuoleman tapauksessa, koko omaisuuden saavat lapset, mutta jos aviopari oli lapseton, lesken perintöoikeuteen avioehto ei kuitenkaan vaikuta, leski perii puolisonsa perintökaaren 3 luvun 1 §:n mukaisesti.

Esimerkki 1. Molemmin puolinen, kokonaan poissulkeva avioehto

AVIOEHTO

”Me allekirjoittaneet aviopuolisot sovimme siitä, että kummallakaan ei ole avio-oikeutta mihinkään toisen omaisuuteen.”

Turussa 1. päivänä helmikuuta 2014

Maiju Mallikas
(010180- 123M)

Mikko Mallikas
(020178- 456P)

Todistavat:

Maija Makkonen
Toimistos sihteeri, Helsinki
(Norri 2007, 40.)

Liisa Laukkanen
Myyntipäällikkö, Helsinki

6.4.2 Toispuolinen, kokonaan poissulkeva avioehtosopimus

Kokonaan poissulkeva, mutta toispuoleinen avioehto, on harvinaisempi vaihtoehto, mitä käytetään ehkä enemmän jäämistösuunnittelun välineenä. Avioero tilanteessa, tällainen avioehto sulkee pois vain toisen puolison, mutta antaa toiselle kuitenkin aivan normaalin, avioliittolain 2 luvun 35 §:n 1 momentin mukaisen avio- oikeuden toisen omaisuuteen. Kuoleman tapauksessa, jos puolisoilla oli lapsia, kuolleen puolison, omaisuus menee lapselle, jos vainaja oli laatinut testamentin, omaisuus menee testamentinsaajalle, ja jos lapsia, niin lakiosa lapsille, testamentinsaajalle testamentattu omaisuus. Jos puolisoilla ei ollut lapsia, eikä testamenttia, leski perii puolisonsa vaikka avio- oikeus olisi suljettu pois avioehtosopimuksella. (Norri 2007, 41- 44.)

Esimerkki 2. Toispuolinen, kokonaan poissulkeva avioehtosopimus

AVIOEHTO

”Me allekirjoittaneet aviopuolisot sovimme siitä, että Mikko Mallikkaalla ei ole avio-oikeutta mihinkään Maiju Mallikkaan omaisuuteen.” (Norri 2007, 41.)

6.4.3 Tiettyyn omaisuuteen kohdistuva avioehtosopimus

Avioehdon kohdistuessa vain tiettyyn omaisuuteen, on omaisuuden tuotto mainittava erikseen. Molemmiin puolisisessa, kokonaan poissulkevassa avioehdossa, omaisuuden tuottoa ei tarvitse mainita, koska kyseinen avioehto sulkee nimensä mukaisesti pois-taa oikeuden kaikkeen omaisuuteen, niin myös sen tuottoon. (Norri, 2007, 41,45).

Esimerkki 3. Tiettyyn omaisuuteen kohdistuva avioehtosopimus

AVIOEHTO

”Me allekirjoittaneet aviopuolisot sovimme siitä, että Maiju Mallikkaalla ei ole avio-oikeutta Mikko Mallikkaan nyt omistamiin tai myöhemmin saamiin Mallikas Oy:n osakkeisiin, eikä niiden tuottoon”. (Norri 2007, 45.)

6.4.4 Avioehtosopimus koskien perintönä saatua omaisuutta

Avioehtosopimus voidaan tehdä myös omaisuudesta joka koskee perintönä, lahjana tai testamentilla saatua omaisuutta. Avioehtosopimukseen voidaan sisällyttää myös ehto, joka sulkee pois omaisuuden joka puolisoilla on ollut avioliittoa solmittaessa. (Norri 2007, 46.)

Esimerkki 1.

AVIOEHTO

”Me allekirjoittaneet aviopuolisot sovimme siitä, että kumpikaan meistä ei saa avio-oikeutta siihen omaisuuteen, joka toisella avioliiton solmiessamme on. Tällaista omaisuutta on minulla, Maarit Makkosella, edesmenneen äitini, Vieno Sylvia Makkosen, jakamattomassa kuolinpesässä. Avio-oikeutta ei ole myöskään sellaiseen omaisuuteen, jonka toinen avioliiton aikana, perintönä, lahjana tai testamentilla sukulaisiltaan tai näiden puolisolta saa”. (Norri 2007, 46.)

6.4.5 Avioehtosopimus kuoleman ja avioeron varalta

Avioehtosopimuksessa voidaan erotella myös vai eron ja kuoleman varalta siten, että sopimuksessa on eri määräykset riippuen siitä päättyykö liitto eroon vai kuolemaan (Norri 2007, 47).

Esimerkki 1. Avioehtosopimus kuoleman ja avioeron varalta

AVIOEHTO

”Me allekirjoittaneet aviopuolisot sovimme siitä, että jos liittomme purkautuu avioeroon, kumpikaan meistä ei saa avio- oikeutta mihinkään toisen omaisuuteen. Jos liittomme päättyy kuolemaan, avio- oikeus on lain mukainen.” (Norri 2007, 47.)

Jos avioehtosopimusta halutaan muuttaa tai se halutaan perua, on siitä tehtävä kokonaan uusi sopimus joka laaditaan samalla tavalla, ja samoja muotomääräyksiä noudattaen, kuten aiempikin (Norri 2007, 48).

7 UUDEN AVIOLIITON VAIKUTUS PERINNÖNJAKOON

7.1 Perintöoikeus uusioperheessä

Uuden avioliiton vaikutus perinnönjakoon tulee esille sukulaissuhteiden myötä. Norri toi kirjassaan esille parenteeliperiaatteen ja sen, että perinnön saajat on jaettu sukulaissuhteen perusteella eri parenteleihin, jotka sulkevat toisensa pois, jotta perintöoikeuden saa seuraava perimysjärjestyksessä oikeutettu henkilö. (Norri 2007, 71.) Sukulaissuhde onkin perintöoikeuden edellytys. Perintökaari ei anna perintöoikeutta toisen puolison rintaperillisille, vaikka takana olisi pitkä, vuosikymmeniä kestänyt taival yhteistä eloa kahden perheen kesken.

Uusioperhe voi kuitenkin saada perintöoikeuden testamentin myötä. Testamenttioikeutta käsitelläänkin heti seuraavassa kappaleessa. Testamentti on avainasemassa uusioperheen jäämistöoikeudellisia asioita suunniteltaessa. Se yhdistää perheen toistensa perilliseksi ja täten asettaa heidät yhtäläiseen perillisasemaan, tuoden näin myös tasavertaisuutta perheiden ja perillisten välille.

Niin kuin aiemmin on tullut jo esille, perintökaaren 2 luvussa on säädetty perintöoikeudesta ja perimysjärjestyksestä. Jos sovellamme näitä perintökaaren säädöksiä uusioperheen perintöoikeudelliseen tilanteeseen, voidaan huomata, mikä vaikutus niillä on jäämistöoikeudelliselta kannalta.

Esimerkki 1.

Annukka ja Arto tapasivat toisensa kesällä 2011. Molemmat olivat juuri eronneet, ja molemmilla heillä oli myös lapsia. Annukalla oli kaksospojat, Severi ja Saku, ja Artolla oli tyttö ja poika, Aliisa, ja Aku. Annukka ja Arto ovat hyvin rakastuneita, ja päättivätkin avioitua syksyllä 2013. Annukalla on yksi sisko, Anna, ja Artolla yksi veli, Aleksis.

Jos Arto kuolee, Arton lapset, Aliisa ja Aku perivät hänet tietenkin rintaperillisinä, ja Annukka saa avio-oikeuden nojalla toisen puolen parin yhteisestä omaisuuden säästöstä. Jos Arto haluaa että perintöoikeuden saa myös Annukka ja hänen lapset, on hänen laadittava testamentti heidän hyväksi. Sama tilanne on myös jos Annukka kuolee ensin.

Esimerkki 2.

Oletetaan että edellä esitetyn esimerkin Annukka ja tämän lapset menehtyy traagisesti auto-onnettomuudessa, ja Annukalta jää jälkeen leski Arto ja sisar Anna. Perintökaaren 2 luvun 2 §:n mukaan, Anna perii toissijaisena perillisenä puolet Arton ja Annukan yhteenlasketun omaisuuden säästöstä. Arto ei saa jäämistöstä toista puolta ilman testamenttia.

Esimerkki 3.

Oletetaan, että Annukalla ja Artolla olisi yksi yhteinen lapsi, Kaapo 6 kk. jakautuisi Arton perintö ensimmäisessä esimerkissä Kaapon, Aliisan ja Akun mukaan, ja Annukka saisi avio- osansa. Annukan lapset eivät saa Arton perinnöstä mitään ilman testamenttia. Toisessa esimerkissä, tilanne muuttuisi siten, että Annukan perintö menee kokonaisuudessaan Kaapolle, Arto saisi avio-osan ilman testamenttia.

7.2 Testamenttioikeus

7.2.1 Testamentin historiaa

Testamentin historia ulottuu roomalaisessa oikeudessa pitkälle, yli kahden vuosituhannen taakse, ja testamenttauksen alkuperäinen tarkoitus oli ”*estää omaisuuden pirstoutuminen*”. Testamentti ja vaurastumisen myötä tuleva valta, liitettiin kiinteästi toisiinsa ammoisina aikoina; omaisuutta haluttiin pitää tietyillä henkilöillä, koska omaisuuden *pirstouduttua* useamman saajan kesken, heikentyi suvun asema, joten testamentti toi saajalle ja suvulle valta- aseman sen ajan yhteiskunnassa. Mikäli testamenttia ei ollut, perintö meni lapselle, mutta sen ajan jäämistöoikeus ei tuntenut lapsettoman perheen tilannetta eikä liioin tilannetta jossa vanhempi ei olisi halunnut antaa perintöä lapselleen tai vain yhdelle lapselle. (Aarnio & Kangas 2008, 1-3.)

Lapseksi ottaminen oli vaihtoehto turvata omaisuuden siirtyminen, ja se olikin siihen aikaan hyvin yleistä esimerkiksi Egyptissä. Roomalaisesta oikeudesta testamentti siirtyi germaaniseen oikeuteen kirkon vaikutuksesta; omaisuutta luovutettiin useimmiten kuolinvuoteella kirkon varoiksi, ja tätä kuolemanvaraislahjaksi kutsuttua omaisuuden siirtoa, kirkko tehosti uskottelemalla että lahjanantajan kiirastuli kärsimykset ovat vähäisemmät. Kuolemanvaraislahja oli myös kirkon mukaan toimi jota ei voinut peruuttaa. (Aarnio & Kangas 2008, 1-3.)

Keski- ajalla ruotsalaisissa kaupungeissa tehtiin testamentteja sukulaisten ja ystävien hyväksi, mutta oikeusohjeet olivat niukat ja todistajakäytännöt vaihtelivat. Ensimmäinen suomalainen, joka on toiminut testamentin todistajana, on Turun piispa Kettil, joka todisti yhdessä muiden piispojen kanssa erään testamentin vuonna 1276.

Vanhin säilynyt testamentti on piispa Benediktin testamentti vuodelta 1287. Useissa sen ajan testamenteissa omaisuutta testamentattiin mm. Naantalin luostarille ja Turun tuomiokirkolle. (Aarnio & Kangas 2008, 8.)

7.2.2 Yleistä testamentin tekemisestä

Testamentinteko kelpoisuus alkaa pääsääntöisesti vasta kun henkilö on täyttänyt 18 vuotta, mutta 15 vuotta täyttänyt saa tehdä testamentin siitä omaisuudesta ”*jonka hän on omalla työllään ansainnut*”. Tekijällä täytyy olla riittävä ymmärrys; mielisairaus, tylsämielisyys tai muu sieluntoiminnan häiriö voi estää testamentin tekemisen, mutta ei aina välttämättä ole este testamentin tekemiselle, jos tekijällä katsotaan olevan riittävä ymmärrys päättämään siitä kenelle haluaa omaisuutensa menevän. Norri kirjoittaa kirjassaan, että toisin kuin aina luullaan, testamentteja julistetaan paljon vähemmän pätemättömäksi siitä mikä yleinen käsitys on. (Norri 2007, 94- 95.)

Testamentin saaja on perintökaaren 18 luvun 1 §:n mukaan myös yleisjälkimmäisyyden saaja, ja testamenttiin voidaan laittaa määräys ensisijaisesta ja toissijaisesta saajasta. Ensisijaisen saaja tulee olla elossa testamentintekijän kuolinhetkellä, mutta toissijaiseksi saajaksi voidaan nimetä elävän henkilön tulevaisuudessa syntyvä perillinen. Hyvä esimerkki on että vanha isoisä- tai äiti, nimeää testamentissaan ensisijaiseksi saajaksi oman rintaperillisensä, toissijaiseksi saajaksi lapsenlapsensa ja ”*kolmassijaiseksi*” saajaksi tämän, tulevaisuudessa syntyvät lapset. Näin voidaan pitää tietty omaisuus suvussa, joka siirtyy sukupolvelta toiselle. Tämän pidemmälle ei lainsäädännön mukaan voi mennä. Sääntöperinnöt, joilla omaisuutta siirrettiin jopa vuosisatojen ajan, kiellettiin 1931. (Norri 2007, 95 -96.)

Se, minkälaisen testamentin henkilö haluaa tehdä, riippuu paljon siitä kenen oikeuksia hän haluaa turvata, lesken vai lapsien. Toinen asia, joka vaikuttaa ns. testamenttityypin valintaan, ovat veroseuraamukset; perintöveron maksaa omistusoikeuden saaja. Norri tuo esille kirjassaan, ”Perintö ja testamentti”, sen, että mitään virallisia testamenttityyppejä ei varsinaisesti ole, vaan ne ovat syntyneet pikku hiljaa, ihmisten samankaltaisista tarpeista johtuen. (Norri 2007, 110- 111.)

Tämän luvun lopussa, käydään läpi eri testamentti vaihtoehtoja, ja nimesin kappaleen otsikon ”testamenttityypeiksi”, koska se kuvaa mielestäni hyvin testamenttauksen eri vaihtoehtoja. Lukijan on ehkä myös helpompi pohtia mikä olisi juuri hänelle paras ratkaisu, kun testamentit on jaoteltu ns. *tyyppi kategorioihin*.

7.2.3 Testamentin voimaantulo ja sijaantulo- oikeus

Perintökaaren 16 luvun 2 §:n mukaan, perillisen on saatettava oikeutensa voimaan ilmoittamalla perinnön vastaanottamisesta tai kieltäytymisestä, muille perillisille, pesänhoitajalle, oikeudelle tai tuomiopiirinsä alaiselle tuomarille. Perinnön vastaanottamisen voi ilmoittaa myös uskotulle miehelle.

Sijaantulon edellytyksenä ja testamentin voimaantulemisella tarkoitetaan Aarnion mukaan ainakin seuraavia asioita: testamentintekijä kuolee, testamentti on saatettu testamentinsaajan tietoon, testamentti annetaan perillisille tiedoksi, testamentti tulee lainvoimaiseksi tai testamenttioikeus saatetaan perintökaaren 16 luvun tarkoitettuun tavoin voimaan. Jos testamentinsaaja kuolee ennen kuin testamentti on saatettu voimaan, ovat hänen jälkeläisensä oikeutettuja hänen sijaansa, mikäli heillä on oikeus periä *testamentintekijä*. Tilanteessa jossa testamentin edunsaaja taas kuolee testamentintekijän jälkeen, tulee hänen sijaansa hänen perilliset, riippumatta siitä onko heillä oikeus periä testamentintekijä vai ei; heistä tulee testamentin edunsaajan kuoleman jälkeen tämän oikeudenomistajia, eli he saavat oikeuden periä testamentintekijän kuten perintökaari määrää. (Aarnio & Kangas 2008, 496- 497.)

Esimerkki 1.

Kalle tekee testamentin setänsä hyväksi, mutta setä ehtii kuolla ennen Kallea. Sedällä oli perillinen, Ville, joka on Kallen serkku. Koska serkut eivät perintökaaren 2 luvun 5 §:n mukaan peri, ei Villellä ole sijaantulo- oikeutta setänsä testamenttiin. (Aarnio & Kangas 2008, 505.)

Esimerkki 2.

Martta tekee testamentin Maijun hyväksi. Pian Martan kuoleman jälkeen, myös Maiju kuolee. Maijulla on kaksi aikuista tytärtä, jotka perivät Maijun ja saavat tuolloin myös Martan testamentilla Maijulle siirretyn omaisuuden.

Perintökaaren 16 luvun 1 §:ssä on säädetty testamentinsaajan perintöoikeuden ajankohdasta jonka kuluessa testamentinsaajan on asetettava oikeutensa voimaan; testamentti on saatettava voimaan 10 vuoden kuluessa perittävän kuolemasta tai jos oikeus alkaa myöhemmin, tämän oikeuden alkamisesta.

7.2.4 Testamentin muotomääräykset

Testamentti tehdään määrämuotoisena asiakirjana, ja sen tarkemmista muotomääräyksistä säädetään perintökaaren 10 luvussa. Perintökaaren 10 luvun 1 § määrittää että testamentti on tehtävä kirjallisesti kahden todistajan yhtä aikaa läsnä ollessa. Todistajien tulee tietää että kyseessä on testamentti, mutta ei sen sisältöä. Testamentin tekijän on allekirjoitettava testamentti ja todistajien on myös merkittävä 2 §:n mukaan asuinpaikkansa ja ammattinsa.

Jos testamentin tekijä on estynyt tekemään testamenttia sairauden tai muun pakottavan syyn johdosta edellä esitettyjen muotomääräysten mukaisesti, voihan hän perintökaaren 10 luvun 3 §:n mukaan tehdä sen suullisesti kahden todistajan läsnä ollessa tai jopa ilman heitä omakätisesti allekirjoittamana. Tämä edellä esitetty poikkeustilanne on 3 §:n 2 momentin mukaan voimassa kolme kuukautta esteen lakkaamisesta.

Testamentin todistajan tulee perintökaaren 10 luvun 4 §:n mukaan olla 15 vuotta täyttänyt, lain mukaan myös *”sieluntoiminnaltaan kykenevä henkilö”*, eikä todistaja saa olla testamentin tekijään läheisessä sukulaissuhteessa, tai itse edunsaajana testamentissa. Jos testamentti on hävinnyt, peruutettu tai testamentintekijä ilmaisee selkeästi, ettei hänen tahtonsa ole enää se mitä testamentissa on kirjoitettu, on testamentti tällöin perintökaaren 10 luvun 5 §:n mukaan tehoton.

Seuraava korkeimman oikeuden esimerkki antaa hyvän kuvan siitä miten tarkkoja testamentin muotomääräykset ovat:

KKO 1987:37

Saimi ja Toimi keskustelivat kesällä 1982 Saimin tekemästä testamentista, jonka hän oli tehnyt paperille, mutta jota hän ei kuitenkaan koskaan allekirjoittanut. Testamentin kirjoitti puhtaaksi loppujen lopuksi Toimi. Kesällä 1983, Saimi koki terveydentilansa huonontuneen, ja kaivoi aiemmin tehdyn paperin esille (testamentin) jonka hän allekirjoitti ja päiväsi paikalla olleen Iidan läsnä ollessa. Saimi soitti myös Toimille Iidan läsnä ollessa ja kertonut että tämä samainen testamentti on edelleen hänen viimeinen tahtonsa. Korkein oikeus kuitenkin totesi, ettei Saimin testamentti täyttänyt hätätilatestamentin, eli perintökaaren 10 luvun 3 §:n määräyksiä, koska Saimi ei ollut itse kirjoittanut omakätisesti testamentin tekstiä, jolloin se ei täytä hätätilatestamentin vaatimuksia. Vaatimukset suullisen hätätilatestamentin kohdalla eivät myöskään täytyneet, koska Toimi ei ollut henkilökohtaisesti läsnä Saimin luona testamenttia laatiessa. (Norri 2007, 13.)

7.2.5 Testamentin pätemättömyys

Perintökaaren 13 luvun 1 §:ssä säädetään tarkemmin testamentin pätemättömyydestä. Sen mukaan, testamentti voidaan julistaa pätemättömäksi jos testamenttia ei ole tehty laissa säädettyssä muodossa. Muita syitä on edellä jo esille tulleet mielenhäiriöt tai muu sieluntoiminnan häiriö. Pakottaminen, ymmärtämättömyys, tahdonheikkous, tai petollisesti viety tai taivuteltu vaikuttaen testamentintekijän tahtoon, ovat myös asioita, jolloin testamentti voidaan julistaa pätemättömäksi. Jos perillinen halua moitita testamenttia esimerkiksi edellä esitettyjen asioiden perusteella, tulee moitekanne nostaa perintökaaren 13 luvun 5 §:n mukaan kuuden kuluessa siitä, kun hän on saanut testamentista tiedon. Tämä aikaraja on ehdoton, ja mikäli sitä ei noudateta, voi pätemättömästäkin testamentista tulla pätevä.

Seuraava korkeimman oikeuden esimerkki, antaa viitettä moitekanteen aikarajan ehdottomuudesta:

KKO 1982 II 152

Kalle Haapa 18.11.1967 omakätisesti allekirjoittanut testamentin, mutta sitä ei ollut todistettu. Haavan kuoltua 22.11.1967 testamentinsaaja valvoi sen 16.12.1968 asianomaisessa tuomioistuimessa ja antoi valvontapöytäkirjan tiedoksi Haavan lähimmille perillisille. Perilliset nostivat moitekanteen, mutta panivat sen vireille vasta yli kuuden kuukauden kuluttua testamentin tiedoksiannosta. Kun Haavan allekirjoittama asiakirja sisälsi määräyksen siitä, kenelle hänen omaisuutensa hänen kuoltuaan oli lankeava ja asiakirjaa ei ollut todistettu kenenkään henkilön nimikirjoituksella, se oli testamentti jota ei ollut tehty laissa säädettyä menettelytapaa noudattaen. Kun muuta ei ollut säädetty, seurasi siitä, että testamentti jäi voimaan, ellei sen pätemättömyyttä laissa säädettyin tavoin moitekanteella todettu. Tämän vuoksi ja kun moitekanne oli nostettu liian myöhään, korkein oikeus katsoi testamentin lailliseksi.

7.2.6 Testamenttausvallan alainen omaisuus

Henkilö, jolla ei ole puolisoa eikä rintaperillisiä, voi testamentata kaiken omaisuutensa ilman minkäänlaisia rajoitteita. Rintaperillisen omaava voi testamentata lakiosaa ylittävän osan. Koska oikeuskirjallisuudessa tulee useasti esille se, että testamentti toteutetaan ”*antajan osasta*”, on tärkeää huomioida ensin, mikä osa on testamenttausvallan alaista omaisuutta. Testamentti on oiva työkalu jäämistösuunnittelussa, mutta avioliittolaki ja mahdollinen avioehto on otettava huomioon. Jos puolisoilla on avio-oikeus toistensa omaisuuteen, voi puoliso testamentata vain puolikkaan omaisuudesta, eli sen osan mikä kuuluu hänelle. (Norri 2007, 97- 98.)

Se, mitä testamentin edunsaaja loppujen lopuksi perii, riippuu siitä, kumpi puolisoista kuolee ensin ja mikä on puolisoitten varallisuussuhde. Varakkaamman puolison kuollessa ensin, ja lesken esittäessä tasinkovaateen ensiksi kuolleen puolison perillisille, testamentilla perittävä omaisuus koostuu puolisoitten yhteenlasketun pesän puolikkaasta summasta. Jos taas puoliso kuolee ensin, perittävä omaisuus koostuu koko pesään kuuluvasta omaisuudesta. (Norri 2007, 97- 98.)

Vähempivaraisen kuollessa ensin, saa testamentin edunsaaja vain sen osan joka kuuluu tälle ensiksi kuolleelle puolisolle, mutta jos vähempivaraisen puolison puoliso kuolee ensin, ja esittää leskenä myös tasinkovaateen puolison perillisille, saa testamentinsaaja puolet puolisoitten yhteenlasketun pesän säästöstä aivan kuten varakkaamman puolison kuollessa. (Norri 2007, 97- 98.)

Testamentata voi vain omaisuutta joka kuuluu itselle, toisen henkilön omaisuudesta ei voi laatia testamenttia. Jos leski solmii uuden avioliiton, on ositus hänen ja kuolleen puolison perillisten kesken aiheellinen, koska tuolloin hän tietää minkä osan hän voi testamentata eteenpäin. (Norri 2007, 99.) Perintökaaren 3 luvun 1 §:n 2 momenttihan säädettiin lesken testamenttiusvallan alaisesta omaisuudesta, joka ei ulotu ensiksi kuolleen perillisten osuuteen.

8 TESTAMENTTITYYPIT

8.1 Keskinäinen testamentti

Keskinäiset testamentit yleistyivät 1500 ja 1600- luvuilla. Niiden tarkoitus oli turvata lesken asema loukkaamatta ensiksi kuolleen puolison perillisiä. Ensimmäinen aviopuolisoiden tekemä keskinäinen testamentti on päivätty 17.1.1445, jonka teki Henrik Klausson ja Lucia Olafsdotter, ja Suomen keskiaikaisten asiakirjojen mukaan, he laativat vielä vuosina 1449, 1451 ja 1452 toiset ja kolmannet jälkimmäiset toistensa hyväksi. (Aarnio & Kangas 2008, 455.)

Testamenttioikeudessa on eroteltu yhteisen, molemminpuolisen ja keskinäisen testamentin välillä. Yhteisellä testamentilla tarkoitetaan testamenttia, joka tehdään kahden tai useamman henkilön toimesta samalle testamenttiasiakirjalle, samoja todistajia käyttäen. Molemmin puoliossa testamentissa annetaan määräyksiä toistensa hyväksi, siksi sen tunnusmerkki onkin ”*vastavuoroisuus*” kuten Aarnio ja Kangas kirjassaan toteaa. Keskinäinen testamentti on usein aviopuolisoiden, toistensa hyväksi laatima rajoitettu omistusoikeus testamentti, joka sisältää toissijamääräyksen. (Aarnio & Kangas 2008, 457.)

8.2 Keskinäinen, omistusoikeus testamentti

Keskinäisellä omistusoikeudella laadittu testamentti, antaa puolisolle täyden omistusoikeuden avio-oikeuden alaiseen omaisuuteen. Puoliso voi kuluttaa, myydä, vaihtaa, lahjoittaa, testamentata, pantata, antaa vuokralle, kiinnittää, eli tehdä kaikkea sitä mitä omistusoikeuteen yleensäkin kuuluu. Ainoa rajoitus on jos testamenttiin on nimetty toissijainen saaja, eli se kuka saa omaisuuden ensisaajan jälkeen, tällöin ensisaaja ei voi testamentata tai lahjoittaa omaisuutta kolmannelle, mutta voi myydä ja muutoin käyttää niin kuin edellä on esitetty. (Norri 2007, 137- 138.)

Koska tämän opinnäytetyön aihe käsittelee nimenomaan aviopuolisoita ja uusioperhettä, keskityn esimerkeissä testamenttimalleihin, joissa otetaan huomioon myös toisen puolison perilliset.

Esimerkki 1. Keskinäinen, omistusoikeus testamentti, jossa on toissijamääräys. Toisella puolisoista on lapsia, toisella ei.

TESTAMENTTI

Me allekirjoittaneet määräämme viimeisenä tahtonamme, että kuoltuamme on omaisuutemme kanssa meneteltävä seuraavasti:

1. Toisen meistä kuoltua, saa eloonjäänyt puoliso täydellä omistusoikeudella kaiken omaisuutemme, olkoon se minkä nimistä tai laatuista tahansa.
2. Molempien kuoltua menee omaisuutemme minun Sylvia Hännisen rintaperillisille, jakautuen siten kuin laki perimysjärjestyksestä säättää.

Helsingissä 10.2.2014

Pekka Hänninen
(070750- 159T)
Yrittäjä

Sylvia Hänninen
(090953-478V)
Sairaanhoitaja

Tämän testamentin tekijät, yrittäjä Pekka Hänninen, ja sairaanhoitaja Sylvia Hänninen, jotka entuudestaan tunnemme, ovat tehneet testamentin riittävällä ymmärryksellä ja omasta vapaasta tahdostaan. Pekka ja Sylvia Hänninen, ovat selitettyään meille, että testamentti sisältää heidän viimeisen tahtonsa, meidän ollessamme yhtä aikaa läsnä, omakätisesti allekirjoittaneet sen.

Helsingissä 10.2.2014

Ritva Lintunen
Laitoshuoltaja, Helsinki

Johannes Lintunen
Sähköasentaja, Helsinki

(Norri 2007, 148.)

8.2.1 Testamentin ja avioehdon vaikutus perinnönjakoon

Otetaan esimerkkinä aiempi perhe, joka sittemmin on nimellä Aavikko. Perheeseen kuului Annukka ja hänen lapset Severi ja Saku, sekä uusi puoliso Arto ja hänen lapset, Aliisa ja Aku. Oletetaan, että yhteisiä lapsi ei ole. Molemmilla puolisoilla on avio- oikeus toistensa omaisuuteen. Annukka ja Arto pohtivatkin, mitä heidän tulisi tehdä, jotta heidän omaisuutensa jakautuisi tasan perillisten kesken, jotta lapset eivät tuntisi olevan eriarvoisessa asemassa, mutta lesken asema olisi turvattu. He eivät myöskään halua että kukaan lapsista vaatii lesken eläessä lakiosaansa, muutoin lakiosaa vaatineen loppu osuus jäämistöstä jää saamatta ja jakautuu muiden perillisten kesken.

Ehdottaisin Annukalle ja Artolle keskinäistä, omistusoikeus testamenttia, jossa on toissijamääräys ja lakiosavaadetta koskeva erityisehto. Annukan ja Arton testamentti voisi olla seuraavanlainen:

TESTAMENTTI

”Me allekirjoittaneet määräämme viimeisenä tahtonamme, että kuoltuamme on omaisuutemme kanssa meneteltävä seuraavasti:

1. Toisen meistä kuoltua, saa eloonjäänyt puoliso täydellä omistusoikeudella kaiken omaisuutemme, olkoon se minkä nimistä tai laatuista tahansa.
2. Molempien kuoltua menee koko omaisuutemme tasapuolisesti molempien rintaperillisille, jakautuen siten kuin laki perimysjärjestyksestä säättää.
3. Tahtomme on että rintaperillinen ei vaadi lakiosaansa lesken eläessä. Jos hän kuitenkin niin tekee, menettää hän oikeutensa muuhun osaan jäämistöstä, joka jakautuu tällöin muiden rintaperillisten kesken siten kuin laki perimysjärjestyksestä säättää”.

Turussa 23.2.2014

Arto Aavikko
(050573- 145T)
LVI- yrittäjä

Annukka Aavikko
(080875-572M)
Talouspäällikkö

Tämän testamentin tekijät, yrittäjä Arto Aavikko, ja talouspäällikkö Annukka Aavikko, jotka entuudestaan tunnemme, ovat tehneet testamentin riittävällä ymmärryksellä ja omasta vapaasta tahdostaan. Arto ja Annukka Aavikko, ovat selitettyään meille, että testamentti sisältää heidän viimeisen tahtonsa, meidän ollessamme yhtä aikaa läsnä, omakätisesti allekirjoittaneet sen.

Turussa 23.2.2014

Mona Bergström
Toimistos sihteeri, Turku

Marko Mäkäräinen
Yrittäjä, Turku

Pohditaan mitä vaikutuksia Annukan ja Arton omaisuuden jakoon on avio- oikeudella, avioehdolla ja testamentilla. Tarkastellaan ensimmäisenä tilannetta jossa Annu-

kalla ja Artolla ei ole avioehtoa, eikä testamenttia, jolloin heidän perintöoikeus avioliittolain 35 §:n mukaan kohdistuu avio- oikeuden alaiseen omaisuuteen, eli puoleen siitä, mikä on heidän yhteisen avio- oikeuden alaisen omaisuuden säästö. Perintökaaren 7 luvun 3 §:n 1 momentissa, määrätään siitä, että lakiosaa laskettaessa, on otettava huomioon kuolleen puolison perillisille tuleva omaisuuden arvo.

Tätä varten, eloonjäävän puolison on toimitettava avioliittolain 98 § ja 99 § mukainen omaisuuden ositus ja siitä summasta, maksetaan rintaperillisten lakiosat. Ositus on tehtävä vain jos rintaperilliset vaativat lakiosiansa, mutta jos vaatimusta ei esitetä, ei ositus ole pakollinen.

Annukan ja Arton perillisillä, Severillä, Sakulla, Aliisalla ja Akulla on perintökaaren 7 luvun 1 §:n mukaan oikeus lakiosiin, ja tämä oikeus on riippumatta siitä onko Annukka ja Arto laatinut eläessään avioehdon tai testamentin, tai kenties molemmat. Jos heillä on toisensa kokonaan poissulkeva avioehto, lasketaan rintaperillisten lakiosat avio- oikeuden alaisesta omaisuudesta siten, että ositusta ei tarvitse tehdä; Annukan kuollessa, lakiosa maksetaan hänen omaisuudesta, ja Arton kuollessa hänen omaisuudesta. Mitään ei siis tuolloin lasketa yhteen ja puoliteta, niin kuin osituksessa tehdään.

Jos Annukka ja Arto ovat laatineet edellä esitetyn, keskinäisen omistusoikeus testamentin, rintaperillisten vaatiessa lakiosiansa, lasketaan se silti avio- oikeuden alaisesta omaisuudesta, niin kuin tilanteessa jossa ei ole avioehtoa, koska avio-osan suuruus määritetään aina osituksessa ja niin kuin Aarnio ja Kangas toteaa kirjassaan, *”avioliittolaki ei kiellä osituksen toimittamista siinä tapauksessa, että leski on perinyt ensiksi kuolleen puolison”*. (Aarnio & Kangas 2009, 1035.) Testamentin määräykset tulevat voimaan vasta lesken kuoltua, silloin omaisuus jaetaan testamenttimääräysten mukaisesti, riippumatta siitä, onko avioehtoa vai ei, koska testamentti toteutetaan aina *”antajan osasta”* niin kuin kohdassa *”Testamenttausvallan alainen omaisuus”*, tuli esille.

Se mikä on tärkeää huomioida, on että Annukan ja Arton lasten tulee tehdä eloonjäävälle puolisolle lakiosailmoitus, siten kuin perintökaari edellyttää sen 7 luvun 5 §:ssä. Lakiosailmoitus on erityisen tärkeä siksi, että vaikka he eivät vaatisi lakiosia mak-

suun pantavaksi lesken eläessä, niin rintaperillinen menettää lakiosaoikeutensa testamentinsaaja kohtaan jos hän laiminlyö lakiosailmoituksen tekemisen. (Aarnio & Kangas 2007, 918.)

Jos rintaperilliset vaativat lakiosat maksuun lesken eläessä, täytyy lesken tehdä ositus, vaikka testamentissa olisi ehto, että omaisuus jaetaan vasta lesken kuoltua; rintaperillisillä on aina perintökaaren 7 luvun mukainen oikeus lakiosaan. Tämä oikeus vaikuttaa myös lesken testamenttaus valtaan; leski ei saa *täydellä omistusoikeudella* olevasta omaisuudesta testamentata muuta kuin lakiosan ylittävää omaisuutta. Perintökaaren 3 luvun 1 §:n 2 momentissa säädetään testamenttauksen rajoituksesta. Säädöksen mukaan eloonjäänyt puoliso ei saa testamentata omaisuutta, joka kuuluu ensiksi kuolleen puolison perillisille

Tilanteessa, jossa puolisoilla on sekä avioehto että testamentti, lasketaan lakiosa samalla tavalla aviovarallisuussääntöjen mukaan, eli avio-oikeuden alaisesta omaisuudesta niin kuin edellä, ja lesken kuoltua perintö jakautuu testamentissa olevien määräysten mukaisesti. Testamentti on siten vahvempi oikeus.

Poikkeuksena on tilanne jossa leski kuolee perillisittä; jos tapahtuisi niin traagisesti, että kaikki muut kuolisi paitsi Annukka tai Arto, niin täyden omistusoikeuden omaavan testamentinsaajan, jossa ei ole nimetty toissijasaajaa tai saajia, toissijaiset perilliset eli toiseen parenteeliin kuuluvat, eivät voi vaatia *perillisittä* kuolevan lesken jäämistöstä ensiksi kuolleen osuutta. Perintö menee siinä tapauksessa valtiolle eikä perintökaaren 3 luvun säännöksiä sovelleta. (Aarnio & Kangas 2009, 909.)

Se kumpi on parempi vaihtoehto vai tulisiko Annukan ja Arton tehdä molemmat, riippuu siitä mitä he haluavat omaisuudelleen tapahtuvan eron tai kuoleman kohdassa. Avioehdolla voidaan omaisuutta siirtää verottomasti puolisoitten kesken, kun taas testamentilla saadusta perinnöstä täytyy aina perintö- ja lahjaverolain (1940/378) 1 luvun 1 §:n mukaan, maksaa perintövero. Avioehto estää omaisuuden siirtymisen toiseen sukuharaan, niin erossa kuin kuolemassa, mutta testamentilla voidaan vaikuttaa kenelle omaisuus loppujen lopuksi siirtyy. Nämä ovat jokaisen itse pohdittava mitä haluaa omaisuudelleen tapahtuvan, mutta uusioperheen kannalta testamentti on ainut vaihtoehto omaisuuden siirtymiseen puolison perillisille.

8.3 Keskinäinen, rajoitettu omistusoikeus testamentti

Yksi puolisoitten käyttämä testamenttimalli on testamentti rajoitetulla omistusoikeudella, joka käytännössä tarkoittaa sitä, että voi leski määrätä peritystä omaisuudesta *inter vivos*, niin kuin oikeuskirjallisuudessa usein sanotaan, mutta ei voi testamentata omaisuutta eteenpäin, niin kuin edellinen, täydellä omistusoikeudella laadittu testamentti antaa mahdollisuuden. Tämä testamenttityyppi on siten melkein samanlainen kuin edellinen. (Aarnio & Kangas 2008, 461.)

8.4 Hallinta- ja käyttöoikeus testamentti

Hallintatamamentti on lesken kannalta edullinen ratkaisu, mutta ei välttämättä perillisten. Hallintatamamentin veroseuraamukset kohdistuu perittävän perillisille, ja leski ei hallinnastaan maksa perintöveroa. Perilliset eivät tästä välttämättä ole niin innoissaan, koska vaikka heillä on omistusoikeus perittävään omaisuuteen, eivät he pysty lesken hallintaoikeuden vuoksi esimerkiksi myymään perittyä omaisuutta ilman lesken suostumusta. (Norri 2007, 150- 151.)

Käyttöoikeustamamentin ja hallintatamamentin eroavaisuus on siinä, että käyttöoikeuden haltija on tilivelvollisempi tekemisistään kuin hallintaoikeuden haltija; esimerkiksi rahavarat on talletettava omistajan nimiin, kuin taas hallintaoikeuden haltija saa tallettaa rahavaroja tililleen omalla nimellä. Hallintaoikeuden haltija saa myös käyttää omaisuutta, tallettaa varoja, vuokrata, harjoittaa elinkeinoa ja pitää siitä saadut varat, myydä metsää ja irtainta omaisuutta. Kiinteää omaisuutta leski ei saa kuitenkaan myydä, kiinnittää eikä lahjoittaa, lukuun ottamatta tavanomaisia lahjoja. Pösän omaisuutta leski saa kuitenkin pantata. Toisin kuin hallintaoikeudessa, käyttöoikeuden haltija saa käyttää sijoituksistaan vain koron, ja irtainta omaisuuttakaan ei saa myydä, kuin tilanteessa jossa se on erityisistä syistä välttämätöntä. (Norri 2007, 153.)

Esimerkki 2. Hallintatestamenteista, perusmalli.

TESTAMENTTI

Me allekirjoittaneet määräämme viimeisenä tahtonamme, että kuoltuamme on omaisuutemme kanssa meneteltävä seuraavasti:

Toisen meistä kuoltua, saa eloonjäänyt puoliso hallintaoikeuden kaikkeen pesän omaisuutemme, olkoon se minkä nimistä tai laatuista tahansa, ilman tilintekovelvollisuutta perillisillemme.

Molempien kuoltua menee omaisuutemme siten kuin laki perimysjärjestyksestä säättää.

Helsingissä 10.2.2014

Pekka Hänninen
(070750-159T)
Yrittäjä

Sylvia Hänninen
(090953-478V)
Sairaanhoitaja

Tämän testamentin tekijät, yrittäjä Pekka Hänninen, ja sairaanhoitaja Sylvia Hänninen, jotka entuudestaan tunnemme, ovat tehneet testamentin riittävällä ymmärryksellä ja omasta vapaasta tahdostaan. Pekka ja Sylvia Hänninen, ovat selitettyään meille, että testamentti sisältää heidän viimeisen tahtonsa, meidän ollessamme yhtä aikaa läsnä, omakätisesti allekirjoittaneet sen.

Helsingissä 10.2.2014

Ritva Lintunen
Laitoshuoltaja, Helsinki

Johannes Lintunen
Sähköasentaja, Helsinki

(Norri 2007, 160- 161.)

Tähän perusmalliin, voivat uusioperheen aviopuolisot lisätä samanlaisen toissijamääräyksen kuten ensimmäisessä esimerkissä; ”molempien kuoltua menee omaisuutemme X henkilön tai molempien rintaperillisille, jakautuen siten kuin laki perimysjärjestyksestä säättää”.

9 CASE KOLME SISARUSTA - JAKAMATON KUOLINPESÄ JA LESKEN UUSI AVIOLIITTO

Vaikka aikaisemmin esiin tulleen tilastokeskuksen määritelmän mukaan, uusioperheeseen tulee kuulua ainakin yksi alaikäinen lapsi, otan tähän opinnäytetyöhön esimerkiksi mielenkiintoisen tapauksen uuden avioliiton ja jakamattoman kuolinpesän tuomista haasteista perintöoikeudellisesta näkökulmasta ja testamenttausvallasta.

Tapaus on tuttavani lähipiiristä, henkilöiden nimet ovat muutettu.

Iäkkäillä sisaruksilla, Saijalla, Maaritilla ja Leilalla on omilta vanhemmiltaan jakamaton kuolinpesä, johon kuuluu maaomaisuutta. Pesä on ollut jakamattomana melkein 30 vuoden ajan. Sisaruksista ainoastaan Maarit on elossa, muut ovat jo kuolleet. Saijalla ja Leilalla ovat elossa puolisot, Rami ja Pertti, ja Saijan mies, Rami on mennyt jo uusiin naimisiin.

Maarit pohtii nyt, että miten jakamattoman pesän käy, kuka perii ja kenet, jos hän itse kuolee ennen Ramia ja Perttiä, tai jos Rami tai Pertti kuolee ennen häntä?

Maaritin mieltä painaa myös se että onko Ramin uudella puolisoilla mitään mahdollisuutta saada jakamattomasta pesästä osuutta ja voiko Rami ja Pertti testamentata kuolleiden puolisoitensa jakamattoman pesäosuuden osuuden eteenpäin? Kenelläkään sisaruksista ei ole lapsia, mutta Ramilla on elossa yksi veli. Kenelläkään ei ole myöskään avioehto tai testamenttia. Mitä Maaritin tulisi tehdä, myydäkö oma osuus jakamattomasta pesästä vai antaa pesän olla jakamaton kuolemaansa saakka?

Sisarusten tapauksessa, helpointa on ehkä lähteä purkamaan tilannetta ensin siten, että käydään läpi kuka perisi kenet, mikäli kaikki olisi elossa. Tämä helpottaa mitä luultavimmin sisäistämään helpommin perintökaaren määräyksiä sisarusten tapauksesta kun kyseessä on jakamaton kuolinpesä ja uusi avioliitto.

Perintökaaren 3 luvun 1 §:ssä säädetään, että mikäli puolisoilla ei ole rintaperillisiä, perii eloonjäänyt puoliso kaiken. Sisaruksilla Saijalla, Maaritilla ja Lailalla, ei ole kenelläkään lapsia, joten puoliset Rami ja Pertti, saavat perintöoikeuden puolisoidensa omaisuuteen heidän kuollessa. Sisaruksista ja heidän perheestään on kuitenkin elossa enää Maarit, ja Saijan ja Lailan puoliset Rami ja Pertti. Rami on solminut uuden avioliiton, ja koska heilläkään ei ole rintaperillisiä, perii Ramin uusi puoliso aikanaan Ramin omaisuuden.

Maarit pohtii kuka perii hänet ja vanhempien jakamattoman kuolinpesän hänen kuoltua. Koska Maaritilla itsellään ei ole enää elossa olevia perillisiä, menee Maaritin omaisuus, ellei hänellä ole testamenttia, perintökaaren 5 luvun 1 §:n mukaan valtiolle.

Maaritilla on kuitenkin ainoana elossa olevana sisarena ja heidän toissijaisena perillisenä, saada Ramin tai Pertin kuollessa, perintökaaren 3 luvun 1 §:n 2 momentin nojalla puolet Ramin tai Pertin pesästä, koska se olisi kuulunut Saijalle ja Lailalle. Perintökaareissa määrätään, että ” *milloin eloonjääneen puolison kuollessa ensiksi kuolleen puolison isä, äiti, veli tai sisar tahi veljen tai sisaren jälkeläinen on elossa, saavat ne heistä, joilla silloin lähinnä on oikeus periä ensiksi kuollut puoliso, puolet eloonjääneen puolison pesästä*”.

Eloonjäänyt puoliso, eli tässä tapauksessa Rami ja Pertti, eivät saa myöskään perintökaaren 3 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan testamentata Saijan ja Lailan osuutta kolmannelle taholle. Raimo voi kuitenkin tehdä testamentin omasta omaisuudestaan, vaikka Saijan pesä on vielä jakamatta, tällöin voi hän sisällyttää testamenttiin lausekkeen, jossa mainitaan siitä, että testamentin saaja on oikeutettu saamaan vain leskelle kuuluvan omaisuuden (Aarnio & Kangas 2009, 1033).

Jos ensiksi kuolleella puolisollla ei ole elossa toissijaisia perillisiä lesken kuollessa, eli toisin sanoen ”*sukuhaara on sammunut*”, niin kuin Aarnio ja Kangas kuvaa tilannetta perintöoikeuden teoksessaan, saa lesken perilliset koko pesän, myös ensiksi kuolleen pesäosuuden. Näin omaisuus siirtyy sukuhaarasta toiseen. Jos Maarit kuolee ennen Ramia ja Perttiä, perii Ramin uusi puoliso Ramin kokonaisuudessaan, koska Saijalla ei ole muita elossa olevia toissijaisia perintöön oikeutettuja perillisiä. Pertin omaisuus menisi siinä tapauksessa perintökaaren 5 luvun 1 §:n mukaan valtiolle, ellei hän ole laatinut omaisuudestaan testamenttia. (Aarnio & Kangas 2009, 121.)

Maarit voi kuitenkin testamentata toissijaisena perillisenä oman tulevan omaisuuden kolmannelle taholle; perintökaaren 17 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan, laki kieltää testamentin tekemisen ”*elossa olevan*” jäämistöstä, mutta ei rajoita lesken eläessä toissijaista saajaa testamenttaamaan tulevaa omaisuutta haluamalleen taholle. Näin toteaa myös Aulis Aarnio ja Urpo Kangas Jäämistöoikeuden teoksessaan, joka on ollut yksi keskeisimmistä teorialähteistä tässä opinnäytetyössä. (Aarnio & Kangas 2009, 675- 676).

Kirjassa on samankaltainen tilanne esimerkkinä kuin tämä kolmen sisaruksen tapaus. Aarnion esimerkissä lapsettoman pariskunnan toinen puolisoista kuolee, jolloin toinen puoliso peri lesken perintökaaren säädösten mukaisesti. Kuolleelta puolisollla jäi kaksi veljeä. Toinen veljistä määräsi testamentillaan omaisuutensa menevän kolmannelle taholle, mutta hänellä oli myös rintaperillinen. Ko. veli kuoli ennen leskeä, jolloin lesken kuoleman jälkeen syntyi kysymys siitä, että kuuluiko ensiksi kuolleen puolison osuus ko. veljen rintaperillisille vai testamentinsaajalle, joka oli elossa lesken kuollessa. Aarnion mukaan, ”*toissijainen perillinen voi määrätä omasta osuudestaan lesken eläessä*”. Näin ollen, testamentinsaajalla oli oikeus saada osuus lesken pesästä. (Aarnio & Kangas 2009, 676.)

Tämä tarkoittaisi käytännössä sitä, että testamentilla Maarit voisi periaatteessa vaikuttaa siihen, minne hänen kuolleen sisarensa osuus, joka olisi muutoin hänelle tuleva, menisi, mikäli hän kuolisi ennen Raimoa. Tämä Aarnion ja Kankaan hyvin erikoinen kanta toissijaisen saajan perintönä tulevan omaisuuden testamenttauksesta, herättää monia kysymyksiä ja Aarnion esimerkki onkin saanut vaikutteita Ruotsin

lainsäädännöstä, jossa puolletaan edellä esitettyä tulkintaa. Tämä tulee esille Aarnion ja Kankaan kirjoituksessa. (Aarnio & Kangas 2009, 675- 676.)

Aarnio ja Kangas toteavat myös, että kiellonvastainen oikeustoimi perittävän jäämistöstä tulee päteväksi jos osapuolet perittävän kuoltua hyväksyvät sen itseään sitovaksi. Näin ollen, käsitän, että testamentin tehneen veljen *rintaperillisen* olisi tullut moittia testamenttia perintökaaren mukaisesti, koska sen 14 luvun 5 §:n mukaan, mikäli perillinen ei moiti testamenttia kuuden kuukauden kuluessa sen tiedoksisaannista, perillisen moiteoikeus väistyy. Tämä tarkoittaa sitä, että testamentti tulee lainvoimaiseksi.

Raimon pesä voi olla hänen kuollessaan myös erisuuruinen kuin Saijan perintöosuus. Perintökaareissa on määräyksiä siitä, mikä osuus on tuleva ensiksi kuolleen puolison perillisille. Jos pesä on suurempi lesken kuollessa, katsotaan vaurastuminen lesken perillisten hyväksi, *jos* lesken omaisuus on karttunut testamentin, lahjan, perinnön tai ansiotoiminnan vuoksi, jota leskellä on ollut ensiksi kuolleen puolison jälkeen. Jos Ramin omaisuus on karttunut joillakin edellä mainituista tavoista, jätetään se omaisuus hänen kuoltua Saijan perillisten perintöosuus laskelman ulkopuolelle. Normaali arvonnousu ja varallisuudesta hyvin huolehtiminen, luetaan molempien sukuhaarojen hyväksi. (Aarnio & Kangas 2009, 1063- 1064.)

Jos Rami on vastaavasti vähentänyt Saijan toissijaisten perillisten eli Maaritin osuutta siten, kuin perintökaaren 3 luvun 3 §:ssä määrätään, on hänen luovutettava Maaritille vastiketta pesäosuuden vähentymisestä. Lahjoitus tai muu vastaava toimi, ei saa perintökaaren 3 luvun 3 §:n 2 momentin mukaan loukata ensiksi kuolleen eli Saijan perillisten oikeutta. Maaritilla olisi siinä tapauksessa lainmukainen oikeus nostaa palauttamista koskeva kanne vuoden kuluessa Ramin perunkirjoituksesta, kuitenkin viimeistään 10 vuoden kuluessa lahjoituksesta.

10 POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tarkoitus oli tutkia uusioperheen asemaa perintöoikeudellisesta näkökulmasta ja pohtia uusioperheen eri vaihtoehtoja sekä samalla myös tarkastella niiden vaikutusta perinnönjaon kannalta. Perintökaari ei anna uusioperheelle perintöoikeutta ilman yleisjälkisäädöstä eli testamenttia. Testamentilla puoliset voivat siirtää omaisuutta toisen puolison perillisille, jos niin haluavat. Jos kyseessä on perhe joka on elänyt pitkään yhdessä ja lapset ovat kasvaneet ”sisaruksina”, asettaa testamentti perilliset samanarvoiseen asemaan.

Mikäli puoliset haluaisivat päinvastoin sulkea pois kokonaan mahdollisuuden siitä, että omaisuutta siirtyisi avio- oikeuden nojalla toiseen sukuun, on avioehto siinä tapauksessa ainut vaihtoehto. Ilman avioehtoa, toisen puolison kuollessa, rintaperillisten lakiosa määräytyy avioliittolain mukaan puolisojen omaisuuden yhteen laske- tusta säästöstä. Näin ollen, omaisuutta siirtyy siten toiseen sukuhaaraan. Avioehdolla puoliset voivat vaikuttaa siihen, että omaa omaisuutta ei osituksen myötä siirry toi- seen sukuharaan, mutta testamentilla voidaan vaikuttaa siihen, mihin haluaa omai- suutensa kuoleman tapauksessa menevän.

Työn edetessä, mieleeni juolahti erinäisiä tilanteita, joita pohdin itsekseni ja aloin miettimään miten perintö jakautuu kussakin tilanteessa. Odottamattomat, äkilliset tilanteet, joita ei voi ennustaa, ovat myös asioita joita halusin pohtia. Onnettomuudet ja sairaudet, ovat asioita mitä moni ei mieti, ja sen seurauksena omaisuutta voi siirtyä taholle jonne ei olisi tahtonut sen menevän. Tästä hyvänä esimerkkinä tilanne, jossa uusioperheessä ei ole minkäänlaista testamenttia eikä avioehtoa, ja tapahtuu onnet- tomuus, jossa perheen vanhemmat ja lapset menehtyvät. Lapsen perii tällöin hänen biologinen vanhempi, eli kuolleen lapsen vanhemman ex- puoliso. Tämä ei ehkä ole se ihanteellisin vaihtoehto, ja se voitaisiin estää testamentilla, johon lisätään toissi- jaismääräys.

Opin työtä tehdessä paljon uusia asioita, kuten sen miten tärkeää rintaperillisen on tehdä lakiosailmoitus testamentinsaajalle, muutoin hän menettää kokonaan oikeuden lakiosaansa. Jos testamentissa on määräyksiä jotka eivät rintaperillisiä miellytä tai on

epäily oman vanhemman viimeisestä tahdosta, on testamenttia moitittava kuuden kuukauden kuluessa sen tiedoksisaannista. Muutoin myös moiteoikeus menetetään.

Verotusasioita ei juurikaan käyty tässä työssä ihan tarkoituksella läpi, koska aihealueena, perintöverotus olisi ollut liian laaja tähän opinnäytetyöhön. Ainoa verotuksellinen asia joka oli syytä ottaa esille, oli avioehdon ja testamentin ero; avio- oikeuden alaisesta omaisuudesta ei makseta veroa, mutta testamentilla saadusta omaisuudesta kyllä.

Perintöverotus olisikin luonnollinen vaihtoehto jatkaa tällaisen työn jälkeen, mutta samaan työhön se ei mahdu. Jäämistöoikeudelliset asiat ovat muutenkin sen verran vaikeita asioita, että työn tekijä ja myös lukija, eivät pysy asioista perillä jos asioita on liikaa kerralla käsiteltäväksi. Tämän vuoksi, ja oman oppimisen tueksi, päätin tehdä työstä mahdollisimman käytännönläheisen ja jättää ns. turha pois. Omien esimerkkien myötä, opin paremmin ja sisäistin asioita nopeammin, kun tein sen omalla tyyllillä enkä käyttänyt paljon valmiita, kirjan esimerkkejä. Halusin soveltaa lainsäädäntöä suoraan ja heti, enkä käyttäen myöskään aikaa valmiiden esimerkkien etsimiseen. Tätä oppimistaktiikka voin lämpimästi suositella myös muille halukkaille. Toimii.

Halusin käydä läpi myös aviovarallisuusjärjestelmän vaikutuksen rintaperillisen lakiosaan. Käytännössä tilanneteisiin, jossa puolisoilla on avioehto, tai avioehto ei ole, sekä tilannetta jossa puolisoilla on mahdollisesti molemmat. Tämä siksi, että mielestäni on helpompi ajatella monimutkaisempia tilanteita, kun perusasia on hallussa. Lakiosa on rintaperillisen tärkeä oikeus ja mistä osasta se milloinkin lasketaan, on tärkeää tietää.

Vaikka työ käsitteli uusioperhettä, tuli muutamassa tilanteessa esille lapsettoman pariskunnan perimysjärjestys ja perintöoikeus. Tämä ei ollut mielestäni ollenkaan huono asia, vaan näin pääsin soveltamaan äkillisiä, odottamattomia tilanteita, myös uusioperheen kannalta. Tällainen tilanne tulee eteen jos perhettä kohtaa edellä esiin tulut traaginen onnettomuus tai muu tapahtuma.

Työ toteutettiin kokonaan kvalitatiivisena tutkimuksena, ja teoriaa ohjasi lait ja oikeuskirjallisuus. Lähteitä olisi toki voinut olla enemmän, mutta siinä vaiheessa kun kirjat, aihe ja lainsäädännön koukerot, tulivat tutuksi, huomasin oppivani parhaiten kun sovelsin opittua välittömästi ja jatkoin kutakin aihe kokonaisuutta eteenpäin. Kun tutkittavasta asiasta pääsee jyvälle, voi myös toteuttaa itseään eri tavalla; oppiminen on hauskeempaa ja toivonkin, että tässä opinnäytetyössä näkyy tämä toteutus opittuna ja nimenomaan sisäistettynä asiana.

Aikatauluni oli tiukka, mutta se ei häirinnyt työn tekemistä, päinvastoin; sain tämän opinnäytetyön kirjoittamisesta sen irti mitä lähdin hakemaan; minua itseäni kiinnostavan asian oppimista. Toivon että tämä työ hyödyttää myös sen lukijaa yhtä paljon.

LÄHTEET

Aarnio, A., Kangas U. 2009. Suomen jäämistöoikeus 1. Perintöoikeus. Talentum: Helsinki.

Aarnio, A., Kangas U. 2009. Suomen jäämistöoikeus 2. Testamenttioikeus. Talentum: Helsinki.

Gottberg, Eva. 2010. Perhesuhteet ja lainsäädäntö. 5. täysin uudistettu painos. Turun yliopisto: Turku.

KKO 182: 152

KKO 1987:37

KKO 1995: 62

Kontturi, H. 2011. Saisiko olla yksi testamentti? Turvaa läheisesi tulevaisuus, vältä perintöriitoja, vaikuta perintöveroihin. Harri Kontturi ja Kustannusosakeyhtiö Tammi: Scanbook AB, Falun 2011.

Laki rekisteröidystä parisuhteesta 2001. L 2001/ 950 muutoksineen.

Maistraatin www- sivut. Viitattu 13.2.2014. <https://www.maistraatti.fi/>

Norri, M. 2007. Perintö ja testamentti. Käytännön käsikirja. Talentum: Helsinki.

Perintökaari. 1965. L 1965/40 muutoksineen.

Tilastokeskuksen www- sivut. Viitattu 9.2.2014. <https://www.tilastokeskus.fi/>